

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllivs Cicero Mannvcciorvm Commentariis Illvstratvs antiquaeq. lectioni restitutus

Continens Libros III. de Officijs, Dialogus de Senectute, de Amicitia,
Paradoxa, Somnium Scipionis, ex VI. lib. de Rep.

Cicero, Marcus Tullius

Venetiis, 1583

M Tvllii Ciceronis Paradoxa Sex Ad M Brvtvm

[urn:nbn:de:gbv:45:1-770616](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-770616)

M · TVLLII · CICERONIS PARADOXA

SEX
AD · M · BRVTVM

CICERO

NIMADVERTI, Brute, saepe Catonem, auunculum tuum, cum in senatu sententiã diceret, locos graues ex philosophia tractare, abhorrentes ab hoc usu forensi, & publico; sed dicendo consequi tamen, ut illa etiam populo probabilia uiderentur. quod cotinuis est illi, quam aut tibi, aut nobis; quia nos ea philosophia plus utimur, quae peperit dicendi copiam, & in qua dicuntur ea, quae non multum discrepant ab opinione populari; Cato autem, perfectus, mea sententia, Stoicus, & ea sentit, quae non sane probantur in uulgo; et in ea haeresi est, quae nullum sequitur florem orationis, neque dilatat argumentum, sed minutis interrogatiunculis, quasi punctis, quod proposuit, efficit. sed nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile; nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendet oratione, & tamquam excolatur. quod cum ita putarem, feci etiam audacius, quam ille ipse, de quo loquor. Cato enim dumtaxat

de magnitudine animi, de continentia, de morte, de omni laude uirtutis, de dijs immortalibus, de caritate patriae Stoice solet, oratoris ornamentis adhibitis, dicere. ego uero tibi illa ipsa, quae nix in gymnasijs, & in otio Stoici probant, ludens conieci in communes locos. quae quia sunt admirabilia, contraq. opinionem omnium, ab ipsis etiam Παράδοξα appellantur: tentare uolui, possent ne proferri in lucem, id est in forum, & ita dici, ut probarentur; an alia quaedam esset erudita, alia popularis oratio. eoque scripsi libentius, quod mihi ista Παράδοξα quae appellantur, maxime uidentur esse Socratica, longeq. uerissima. Accipies igitur hoc paruum opusculum, lucubratum his iam contractioribus nobilibus: quoniam illud maiorum uigiliarum munus in tuo nomine apparuit. & degustabis genus hoc exercitationum mearum, quibus uti consueui, cum ea, quae dicuntur in scholis theoretica, ad nostrum hoc oratorium transfero dicendi genus. hoc tamen opus in aperuum ut referas, nihil postulo. non enim est tale, ut in arce poni possit, quasi illa Minerva Phidiae: tale tamen est, ut ex eadem officina exisse uideatur.

ARGUMENTVM

VETERVM Stoicorum sapientia in eo posita erat, (ut Plutarchus in libello aduersus Stoicos testatur) ut nouum aliquid, inauditum, & admirabile in uulgo proferrent, quod ipsi tamquam peculiare sibi uindicabant. Quorum princeps fuit Xenocrates. Sed istorum opinio de anima admodum stultis fuit. nam eam omnes ante Socratem, cum circulos aliquos confecisset, deficere, ac ueluti conteri affirmabant. Sic idem Xenocrates, & Zeno, illius sectae principes primum elementa, & id quod est secundum naturam, putabant esse summum bonum: Deum dicebant esse mentem corpus habentem, cui insit tamquam materiei admistus. diuersam tamen, licet non multo, Socrates, recentiorum Academicorum facile primus, ab hac phi-

Gg Iosophandi

lofophandi rationem iniuit. nam, cum multi sua tempestate fopbiſtae (quod nomen primum
 ueris ſapientibus, deinde uanis ſuis oſtentatoribus tributum erat) Graeciam totam pera-
 grarent, pecuniam a iuuenibus magnam erogantes, qui ſtulta ſcientiae perſuaſione obtume-
 ſcebant, eorum Socrates faſtum comprimens, (ſed eo fortaffe modo, quo Platonis ſedem
 conſcendens prae indignatione Cymicus ille philoſophus faſtum ſuum conculcabat) interroga-
 bat ſemper, & ueritatem, tamquam Piraeſtes, (quo nomine Interrogantem Ariſtoeles
 XI l. Topicorum appellat) ſedulo indagabat, nihil ex ſua opinione dicere uifus, ut auram
 popularem facilius conſequeretur. nam magni intereſt in diſputando, ambiguos uideri, an-
 cipiſtes, & in neutram propoſitae quaefitionis partem uergentes. Sic optimos Olympici certa-
 minis iudices Elaeos fore aiebant, ſi nemo Elaeus certaret. nam noſtrarum opinionum, ut
 aliarum rerum, amor nos plerumque caecos facit. Sed, quid eſt, per Deum, mi Iacobe Cri-
 toni, quod Socratis diſputandi modum in ſophiſtas laceſſis, aut, ſi non laceſſis, ſane non ſatis
 approbare uideris? Sane me fateor non hoc abs te plane intellexiſſe. num quia in bonos ui-
 ros, qui iuuentutem uenali ſcientia exacuebant, dicere nimium ſeuere ſolius erat? an quia
 nihil proprium, cum alios reprehenderet, umquam dicebat? ad aliorum inuenta refutanda,
 quam ad ſua ſtatuenda, paratior. Proſecto, ut mihi uidetur, eius, & aliorum omnium Stoi-
 corum philoſophia etiam reprehentione penitus non uacat. nam, Ariſtotelem in Phyiſcis ſe-
 cutus, neque ſenſui ſolo fidentes, neque omnem illi fidem adimentes, ſed a ſenſu incipientes,
 & ad altiora proficiſcentes, approbo. Sed Stoici omnem ſenſibus fidem derogabant. Quid
 enim magis ridiculum audiri poteſt, quam quod de homine duplici, & bicorpore, dicebant?
 in unoquoque noſtrum duo corpora, quorum unum, alterabile; alterum, quod alterari ne-
 queat: unum, quod creſcat; alterum uero, quod excretionis ſit expers; ponentes. Si enim
 Pentheus in Euripidis Bacchylide infaniens dicebant: Ego me duos iam uidere Soles pu-
 to, duplicesq; Thebas. At, Puto. nam ſenſus illius hercle deluſus erat uana quadam ſpe-
 cie. Iſtorum praeterea de uniuerſo, de elementis, de habitibus, & affectionibus animi,
 de tempore, contacto, infinito, incremento, & alijs plerique rebus, opiniones, quamuis
 abſurdae ſint, tamen eae, quae ad mores ſpectant, niſi tantum ijs rigoris ineſſet, (quo no-
 mine a D. Hieronymo taxantur) perpulchrae eſſent: neque uero id negari poteſt, quan-
 tum ad exercitationem ingenij, & animorum conducant. & eas iccirco noſter (Cicero, po-
 tius, quam quod ueras eſſe exiſtimaret, pertractauit. Nam, ut Theodoretus putat, in eo
 genere quoque animos exercitandi admodum recentiores Academiam pollebant: cuiuſcum-
 que quaefitionis probabilis alteram ſe poſſe ex tempore partem ſuſtentare, aut refutare proſi-
 zentes. quibus praeterea, potius quam Peripateticis, quod magis rigidus eſt philoſophandi
 modus, adhaeſiſſe Ciceronem crediderim. neque enim ſatis eum intelligunt, qui putant, ip-
 ſum maiorem ingenij ſubtilitatem, & mentis acumen in Platone, quam in Ariſtotele, fuiſſe,
 exiſtimaffe. Nam, cum ait, Ariſtotelem omnes alios, praeter Platonem, uincere, id ita in-
 telligendum eſt, quod Ariſtoeles Platonem non longo, ut ceteros, interuallo ſuperauerit, cum
 tamen aliquo modo euicerit. Sic, benigne Lector, a Peripateticis exacta ſapientia, a Stoi-
 cis, & recentioribus Academicis (praefertim cum de moribus tractant) ſumenda eſt illa,
 quam Logici uocant, ſollertia, & perſpicacitas.

E X P L A N A T I O

PARADOXA § Acad. quaest. IV. uocat Admirabilia: Quincilianus lib. IX. Inopinata. **AD M. Brutum.** § cuius uitam Plutarchus litteris mandauit. Fam. lib. II. Brutum a me amari intelligis, quid est causae, cur mihi non in optatis sit, completi hominem florentem aetate, opibus, hominibus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis: collegam meum praefertim, & in ipsa collegij laude, & scientia studiosum mei? Et lib. IX. Semper amari M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam. Eius nomine inscripta a Cicero oratorum catalogus libri de finibus bonorum, & malorum; & de nat. deorum. & Tusculanae quaestiones, & epistolarum libri. Brutus autem Ciceroni librum dedit de Virtute, cuius de Finibus mentionem facit. **ANIMADVERTI,** § Animaduerti, quattuor mei. **CATONEM,** § fratrem Seruiliae, Bruti matris: qui postea cum se Viticae occidisset, Viticensis est appellatus. Nunc autem uiuere uidetur, cum haec Cicero scribit. **SENTENTIAM diceret,** § qualis eius oratio contra coniuratos, apud Sallustium. Vide Plutarchum. **MAIUS** § grauius, difficilius. **DISCREPANT** § Discrepent, duo. **PHILOSOPHIA** § Academica. **NON sane** § sic quattuor, quattuor, Non plane, decem, Non recte. **IN uulgo;** § In uulgo, tres. **NULLVM sequitur florem orationis,** § Stoicos eloquentiae non dedisse operam, scribit Quincilianus lib. X. & XII. Florens orationis genus uocat in Oratore. **SED minutis interrogatiunculis,** § Sed, abest a quinque, in quorum tribus additum. **QVASI punctis,** § metaphora a Geometris, qui Puncta *σημεία* dicunt, partes, ex quibus lineae conficiuntur minutissimae. II. de Oratore, Puncta argumentorum occulere, dixit. **QVOPROPOSUIT,** § propositionem. **NON fiat probabile:** § non uerisimile uideatur. **SPLENDESCAT** § Explendescat, unus. **QVOD cum ita putarem,** § Ita, abest a duobus, in quorum uno add. **DE magnitudine animi,** § quae cernitur in humanarum rerum desipientia, & in unius uirtutis admiratione. **DE continentia,** § De constantia, unus. **DE continentia:** ne propter uoluptatem, aut utilitatem, iustitia, & modestia relinquatur. **DE morte,** § non esse forti uiro metuendam, sed fortiter, propter honestum, optetendam. **DE omni laude uirtutis,** § uirtutem solum summum bonum esse, nec aliud quidquam laudandum. **DE dijs immortalibus,** § eorum prouidentia mundum regi, & omnibus consuli. **DE caritate patriae** § omnibus commodis, etiam uitae, anteponendam. **STOICAE** § quod attinet ad opiniones, uerum adhibitis oratorijs ornamentis, dicendo consequitur, ut illa etiam populo probabilia uideantur. **ORATORIS ornamentis adhibitis,** § non dubito, quin haec uerba uacent omni mendo. Sed, quoniam dubitare uideo homines eruditos, & addere negationem, Nullis, (quae est & in sex meis) non faciam, si modo consequi poterō, ut quisquam, auctoritate commotus, in errore uersetur. Catoni non modo Cicero & alibi, & hoc ipso in loco, sed Sallustius, & Plutarchus, & alij eloquentiam tribuunt, qua quidem in senatu ita disputabat de magnitudine animi, de continentia, de morte, alijsq; rebus, quas probare pauci solent, ut id ipsum, quod ipse sentiebat, populo etiam probabile uideretur. In quo tanto maiorem eloquentiae gloriam obtinebat, quanto difficilius est, multitudini persuadere, quae Stoici probant, ut, de patriae salute, uel cum omni periculo, tuenda, de criminibus acerrime uindicandis, de uirtute denique ipsa rebus omnibus praeferrenda. Cicero autem maius quiddam suscipit, cum non illa, quae splendorem ab oratione possunt accipere, quae peregre Cicero in senatu, e Stoicorum sententia, tractabat, sed illa ipsa probaturum se esse, aut certe conaturum ut probet, quae Stoici ipsi in suis gymnasijs non facile probant. Haec est huius loci sententia, magna cum Catonis laude expressa, aliquanto tamen maiore Ciceronis. quamquam ipse, cum dicat, Tentare uolui, arrogantiae culpam uitat. **Ego uero tibi &c.** § sic nouem. A nouem abest, Tibi. **QVAE uix in gymn.** § quo maior est mea laus, quam Catonis, ille enim ornari ea, quae ornari facile possunt: ego autem probanda, laudandaq; suscepi, quae Stoici ipsi, nedum ceteri philosophi, uix in gymnasijs disputantes probant. **OPINIONEM omnium,** § Hominum, duodecim. **TENTARE uolui,** § sic decem septem, unus, Et tentate uolui. Alias, Ac tentare uolui. **IN lucem, idest in forum,** § Et in forum, duo. Vel in forum, sex. A tribus absunt, Idest in forum. **Eoq; scripsi libentius,** § Eoq; hos locos scripsi libentius, quattuordecim. Locos scripsi libentius, tres. Eoq; hos locos scripsi libentius, unus. **QVAE appellant,** § sic duo. **SOCRATICA,** § non modo Stoica. **HIS iam contractioribus noctibus:** § aestiuis. **QVONIAM** § Quando, quattuor. **MAIORVM uigiliarum munus** § de Finibus, & de nat. deorum. **EXERCITATIONVM mearum,** § Mearum, abest a duobus, in quorum uno add. **Θετικα,** § Quincil. lib. X. cap. 5. In hoc optime facient infinitae quaestiones, quas uocari *θετικα* diximus, quibus Cicero iam princeps in rep. exerceri solebat. Cicero ad Att. lib. IX. Sed tamen, ne me totum aegritudini dedam, sumpsi mihi tamquam *θετικα*, quae & politicae sunt, & temporum horum, ut & abducam animum a querellis, & in eo ipso, de quo agitur, exercere. **Θετικα:** positiones, in Laelio, Tusc. I. & IV. **IN apertum ut referas,** § Proferas, unus. **IN arce** § In arce, quinque. **IN arce:** Atheniensis. **ILLA Minerva Phidiae:** § Illa Mineruae, (sive, Phidiae,) unus. Illa, abest ab uno. **Minerva Phidiae:** ex aere. Plin. lib. XXXIV. cap. 8. nam aliam non ita laudatam fecerat ex ebore. Plinius ibidem, & lib. XXXVI. cap. 5. Vide Plut. in Pericle, Thucydidem lib. II. Pausaniam, & Cic. in Tusc. quaest. & Arist. de Mundo. **TALE tamen est,** § Sed tale tamen est, quinque. Sed tamen tale est, tres. Sed tamen, ut ex, quinque. Sed tantum, ut ex, unus. **EXISSE appareat.** § sic omnes mei.

PARADOXON. I.

ἔτι μόνον ἀγαθόν, τὸ καλόν: quod honestum sit, id solum bonum esse.

VEREO, ne cui uestrum, ex Stoicorum hominum disputationibus, non ex meo sensu, de prompta haec uideatur oratio: dicam tamen, quod sentio; & dicam breuius, quam res tanta dici possit. Numquam me hercule ego neque pecunias istorum, neque restra magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maximo adstricti sunt, uoluptates in bonis rebus esse numerandas duxi; quippe cum uiderem, homines rebus his circumfluentes, ea tamen desiderare maxime, quibus abundarent. neque enim unquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: neque ea solum, quae habent, libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. in quo equidem continentissimorum hominum maiorum nostrorum saepe requiro prudentiam, qui haec imbecilla, & commutabilia pecuniae membra, solo uerbo bona putauerunt appellanda, cum res, ac factis, longe aliter iudicassent. potest enim bonum cuiquam malo esse: aut potest quisquam in abundantia bonorum ipse esse non bonus? atqui ista omnia talia uidemus, ut etiam improbi habeant, & obsint probis. Quamobrem, licet irrideat, si quis uult: plus apud me tamen uera ratio ualebit, quam uulgi opinio. neque ego unquam illum bonum perdidisse dicam, si quis pecus, aut suppellectilem amiserit. nec non saepe laudabo sapientem illum, Biantem, ut opinor, qui numeratur inter septem: cuius cum patriam Prienam cepisset hostis, ceterique ita fugerent, ut multa de suis rebus secum asportarent; cum esset admonitus a quodam, ut idem ipse faceret, ego uero inquit, facio: nam omnia mea mecum porto. Ille haec ludibria fortunae ne sua quidem putauit, quae nos appellamus etiam bona. quid est igitur, quaeret aliquis, bonum? si quid recte sit, & honeste, & cum uirtute, id bene fieri uere dicitur; & quod rectum, & honestum, & cum uirtute est, id solum opinor bonum. sed haec uideri possunt obscuriora, cum sine appositione exemplorum lentius disputantur: uita, atque factis illustranda sunt summorum uirorum haec, quae uerbis subtilius, quam satis est, disputari uidentur. Quaero enim a uobis, num ullam cogitationem habuisse uideamur, qui hanc remptam praeclare fundatam nobis relinquerunt, aut auri, atque argenti ad auaritiam, aut amoenitatum ad delectationem, aut suppellectilis ad delicias, aut epularum ad uoluptates, ponite ante oculos unumquemque regum. multis, incipiam a Romulo multis, post liberam ciuitatem, ab ipsis, qui liberauerunt eam? Quibus tandem Romulus gradibus ascendit in caelum? ipsis ne, quae isti bona appellant; an re-

bus gestis, atque uirtutibus? Quid autem Numa Pompilius? minus ne gratas dijs immortalibus capides, ac fideles uenulas fuisse, quam filicatas aliorum pateras, arbitramur? omitto reliquos. Sumi enim omnes pares inter se, praeter Superbum. Brutum uero si quis roget, quid egerit in patria liberanda; si quis reliquos item, eiusdem consilij socios, quid spectarint, quid secuti sint: nun quis existat, cui uoluptas, cui diuitiae, cui denique, praeter officium fortis, & magni uiri, quidquam aliud propositum fuisse uideatur? Quae res ad necem Porsonae Q. Mucium impulit, sine ulla spe salutis suae? quae uis Horatium Coclitem contra omnes hostium copias tenuit in ponte solum? quae patrem Decium, quae filium deuouit, ac immisit in armatas hostium copias? quid continentia C. Fabricij? quid tenuitas uiclus M. Curi? sequebatur? quid duo propugnacula belli Punici Cn. & P. Scipiones, qui Carthaginensium aduentum corporibus suis intercludendum putauerunt? quid Africanus maior? quid minor? quid inter horum aetates interiectus Cato? quid innumerabiles alij? nam domesticis exemplis abundamus. an putamus quemquam horum cogitasse quidquam in uita sibi expectandum, nisi quod laudabile esse, & praeclarum uideretur? ueniant igitur irriores huius orationis, ac sententiae; & iam uel ipsi iudicent, utrum se horum alicuius, qui marmoreis testis, ebone, & auro fulgentibus, qui signis, qui tabulis, qui caelato auro, & argento, qui Corinthijs operibus abundant; an C. Fabricij, qui nihil eorum habuit, nihil habere uoluit, smiles esse malint. Atque haec quidem, quae modo hic, modo illic transferuntur, facile adduci solent, ut in rebus bonis esse negent: illud tamen arte tenent, accurateque defendunt, uoluptatem esse summum bonum. quae quidem mihi uox pecudum uidetur esse, non hominum. tu, cum tibi sine deo, sine mater, ut ita dicam, rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est praestantius, neque diuinius; sic te ipse abicies, atque prosternes, ut nihil inter te, & quadrupedem aliquem putes interesse? quidquam ne bonum est, quod non cum, qui possidet, meliorem faciat? ut enim quisque est maxime boni particeps, ita & laudabilis maxime: neque est ullum bonum, de quo non uis, qui id habeat, possit honeste gloriari. quid autem est bonum in uoluptate? meliorem ne efficit, aut laudabiliorem uirum? an quisquam in potinidis uoluptatibus gloria sese, & praedicatione, effert? Atqui, si uoluptas, quae plurimorum patrocinijs defenditur, in rebus bonis habenda non est; eaque, quo est maior, eo magis mentem ex sua sede, & statu dimouet: profecto nihil est aliud bene, et beate uiuere, nisi honeste, & recte uiuere.

PRYMUM, sex opinionum admirabilium, quae in hoc libello a Cicerone nostro, comprobantur, est, ἔτι μόνον ἀγαθόν, τὸ καλόν: quod solum bonum, honestum. & hic status est quaestionis, haec primae disputationis summa. Sed Ciceronis argumentandi modum, qui iuniores fortasse dialecticos latet, quod cum dicendi flore coniunctus sit, hoc pacto in ratiocinationem redigemos. Solum id, quo adepti, mens nostra acquiescit, nil amplius desiderans, est bonum;

bonum. solum uero honestum est tale. ergo solum honestum est bonum. Sic, sumpta eadem propositione, a contrario, Nullis opibus, diuitijs, tectis magnificis, aut huiusmodi, mens expletur. ergo non sunt bona.

Ἐπιμόνον ἀγαθόν, τὸ καλόν: § Graecis utitur inscriptionibus, quod declamationum themata sint haec, a Graecis sumpta. **EX** Stoicorum hominum § sic quindecim. Vnus, Ex Socraticorum hominum. Vnus, Exacticorum hominum. Vnus, Exoticorum hominum. Exoticum autem est, quidquid peregrinum est. Nominus, ex Plauto. Placet, Stoicorum. Non enim de Graecorum omnium, idest peregrinorum hominum, disputationibus licet accipere: quod alij arbitrantur. sed hoc disputat Cicero e Stoicorum dumtaxat sententia. atque etiam in illa ipsa tantum, quae nec Stoicis ipsis probare facillimum est: quod supra dixit. **QVAM res tanta dici possit.** § Quam res tanta poscit, alij legunt. Tanta res, nouem. Potest, quinque. **PECVNIA** § M. Crassi. **ISTORVM**, § cum contemptu dictum. **TECTA** *magnifica*, § L. Luculli. Alibi Infanas uillarum substructiones dicit. **OPES**, *imperia*, § Cn. Pompeij. **ADSTRACTI** sunt, § Stricti, unus: male. Alias, Affecti. **IN bonis rebus esse numerandas duxi:** § In bonis rebus, aut expetendis, esse num. duxi, quindecim: a quorum septem abest Numerandas. In bonis rebus, aut in exp. esse num. duxi, unus. In bonis rebus, aut appetendis esse num. produxi, unus. In bonis rebus, aut petendis, desiderandis esse duxi, unus. **QUIPPE cum uiderem, homines rebus his circumfl.** § Quippe cum uiderentur, duo. Homines, abest a duobus. **EA tamen desiderare** § Tantum, pro Tamen, duo. Ea tamen, non legitur in uno. Inde Amicitia confertur Hydropisi. Horatius:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit uenis, & aquosus albo
Corpore languor.

NEQVE enim unquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: § Aristoteles lib. II. Polit. cap. 6. *Ἐπιδὲ ἡ πονηρία ἀνθρώπων, ἀπληροῦν. ἢ τὸ πρῶτον μὲν ἰκανὸν διαβολοῦ καὶ μόνον. ὅταν δ' ἡδονὴ τῆς πάτρης, καὶ δέοντας τοῦ πλεόνους, ἕως εἰς ἀπειρὸν ἄλυσιν. ἀπειρὸν γὰρ ἡ ἐπιθυμία φασί.* **NEQVE ea solum, quae habent,** § Neque solum ea, quae hab. sex. **Nec ea solum, quae hab. sex.** **SAEPE** *requiro*, § Semper, octo. **HAEC** *imb.* § sic omnes. **IMBECILLA**, § Imbecillia, quattuor. **PECVNIAE** *membra solo uerbo bona putauerunt appellanda*, § Bona non recte dicuntur, quae fortuna tribuit. D. Aug. in serm. v. in Euang. sec. Matth. Ipsae ergo diuitiae bonae sunt: sed ista omnia bona, quae commemorauit, a bonis, & malis haberi possunt; & cum bonae sint, bonos tamen facere non possunt. Solo, abest a septem. in quorum uno add. **IUDICAUSSENT.** § Iudicassent, octo. Alii legunt, **Indicauissent:** ostendissent, demonstrassent. **ATQVI** *ista omnia* § sic tredecim. tres Atque i. o. unus, Aut qui i. o. unus, An i. o. **ETIAM improbi** § Ut improbi, sex. **Etiam improbi:** Diues enim aut iniquus est, aut iniqui heres. D. Hieronymus. **OB** *sint probis.* § Obsint bonis, octo. Vnus, Absint a bonis. (idest, ut boni non habeant.) **QVAM** *obrem, licet irrideat, si quis uult:* § Licet, abest a quattuor. in quorum uno add. Alii scribunt esse in quibusdam, Quamlibet irrideat, &c. Quod tamen non probant. **PLVS** *apud me tamen uera ratio* § Tamen, abest ab uno. **Veraratio:** Oratio, duo. **ILLVM** *bona perdidisse* § Illum, abest a duodecim. **BI** *antem,* § cuius multa apophthegmata leguntur apud Plutarchum, Laertium, Stobaeum. **INTER** *septem:* § In septem, unus. **PRIENEM** § Ioniae urbem, Thebarum coloniam. Laertius. ab Aegypto, Nerei filio, conditam, & postea a Philota Thebano coloniam eoeductam, atque ab eo etiam Cadmen dictam. Strabo. qui ait, cum prius maritima esset, alluione limi, continenti iunctam, ad stadia ccl. & ab Helice originem traxisse. Hanc Ardyis, Gygis, v. Lydorum Regis, filius expugnauit. Herodotus. Scribit Laertius, eam ab Aliatte, Ardyis filio, Ixi. Lydorum rege, bellis, cum hic Bias floreret, afflictam. Thucydides eam bello Euboico esse afflictam dicit. **SECVM** *asportarent;* § Secum, abest a quattuordecim. in quorum uno add. **OMNIA** *mea mecum porto.* § uirtutem, & sapientiam, quae homini non nisi cum uita eripi possunt, uide Valerium Maximum. **LVDIBRIA** *fortunae* § ludit enim fortuna, diuitijs nunc tribuendis, nunc eripiendis. De Officijs: Diuitiae, nobilitates, honores, magistratus, imperia, & quae sunt his contraria, in casu posita, temporibus gubernantur.

Quidius: **Nempe** dat, & quodcumque libet fortuna, rapitque: **Irus** & est subito, qui modo Croesus erat.

Horatius: Si fortuna uolet, fies de rhetore consul; Si uolet haec eadem, fies de consule rhetor.

Et alius: Ludit in humanis diuina potentia rebus.

VERE *dicitur;* § Vere, abest ab uno. Et recte dicitur, Lambinus impresit. **ET**, *quod rectum,* § Et, abest ab octo. **OBSCURIORA**, § Obscura, unus. Odiosiora, esse in quibusdam libris, alij scribunt. **CVM** *sine appositione exemplorum Lentius disputantur:* § Positione, unus. Oppositione, unus. Sine app. exempl. absunt a decem. in quorum duobus add. in uno deletum. **SUBTILIVS**, § more Stoicorum.

QVAM

QVAM satis est, § Est, abest ab uno. Male alij legunt, Quam factis. NVM ullam cogitationem § Illam, tredecim. Male. Vllam: Non modo non maximam, ut plerique; aut aliquam, ut non pauci; sed nec ullam prorsus. ATQVE argenti § Aut, quindecim. Et, tres. AMOENITATVM § quarum complura sunt genera. Amoenitatis, quinque. Amoenitates, unus. AD voluptates. § sic omnes mei. Alij legunt, Aut voluptatis. LIBERAM civitatem, § sic omnes mei. Male alij, Liberatam. LIBERAVRINT eam? § Eam, abest a sex. ROMVLVS § Ennius, apud Cic. Tusc. I.

Romulus in caelo cum dijs agit acuum.

ADSCENDIT in caelum? § quia, subito extinctus, non apparuit, adscendisse in caelum creditus est. QUID autem Numa § Autem, abest ab omnibus. recte. POMPILIUS? § abest ab uno. Quid Numa Pompilius? quia verbum subauditur, vereor, ne quis temere locum mutarit; cum in quibusdam libris impressum hoc modo legatur: Quid? a Numa Pompilio minus ne gratas &c. Quod mihi quidem, pace dixerim doctorum hominum, haud satis probatur. Subaudiri & hoc videtur posse, & alia consimilia: Quid Numa Pompilius? videtur ne vobis, aut videre cuiquam potest, deorum benevolentiam ideo non esse consecutum, quia non filicatis pateris, ut luxuriosa posteritas, utrum filicibus urnulis, & capidibus in sacrificando uteretur. Nec dubito, quin huius generis exempla inter legendum alia occurrant. CAPIDES, ac ficules in vulas, § Capedines, omnes mei. Atque, duo. Capedinesq. ac f. urn. unus. Vasis genus, a Numa sacris adhibitum. ILL de nat. de. Docebo meliora me didicisse de colendis dijs immortalibus, iure pontificio, & more maiorum, capedunculis, quas Numa nobis reliquit. &c. Vide Varronem lib. IV. & IIX. de ling. Lat. Festus autem, Capis, poculi genus, a Capiendo dictum. Vrnulas: Vrnas, septem. Lambinus, Hirnulas. FILICATAS § Delicatas, omnes. Deliacas, quidam legunt. Filicatas: a Filice herba, cuius imago in poculis, & pateris caelari solita fuerit: quae Felix, & Felicula Catoni. BRVTVM vero § Lucium, non Marcum. Valerius Max. lib. V. cap. de pietate erga Patriam. Vero, abest a sexdecim. Si quis § sic omnes. EIVSDEM consilij socios, § Sp. Lucretium, P. Valerium Tricipitinum, Collatinum, & alios. De Romulo, Numa, Superbo, Liuius lib. 2. Dionys. lib. V. Plut. in Valerio Poplicola. QUID spectaverint, § Quid expectaverint, novem. Quid Expectarint, duo. Quid expectaverint, quattuor. Quid expectaverint, unus. Quid expotaverint, unus. Quid computaverint, unus. male. QUID secuti sint: § Consecuti, quattuor. Alij notant esse in q. I. Astecuti. NVM quis existat, cui § Num quis ex ijs, cui, unus. Existit, quattuordecim. Existit, duo. Existimet, mendose, unus. Q. MVCIVM § Valerius lib. III. cap. de Patientia. HORATIVM Cochlem § Valerius lib. III. cap. de Fortitudine. QVAE patrem Decium, quae filium § Liuius lib. IIX. Valerius lib. V. cap. 6. Quae vis patr. Dec. quae fil. sexdecim. DEVOTIT, § Deuotavit, octo. AC immisit § Immisitque, quattuor. Et immisit, quattuor. Misitque, unus. CONTINENTIA C. Fabricij? § Plut. in Pyrrho, Valer. lib. IV. cap. de Paupertate, Agell. lib. I. cap. 4. Plin. lib. XXXIII. cap. 12. TENVITAS vltus M' Curij § Valerius lib. IV. cap. de Paupertate, Plin. lib. XI. cap. 3. & lib. XIX. cap. 5. Columella lib. I. in Praef. & cap. 3. Plutarchus in Apophthegm. DVO propugnacula belli Punici Cn. & P. Scipiones, § Virg. VI. Scipiaes duo fulmina belli.

Et Silius Italicus:

Belligeri Mauortia pectora fratres.

Vide Liuium lib. XXI. XXII. XXIII. CORPORIBVS suis interclud. § vide, quam eleganter eandem rem expressit in Catone Maiore. DOMESTICIS exemplis abundamus. § nam nulla resp. bonis exemplis ditior fuit. Liuius in Praefatione: AN putamus quemquam horum cogitasse quidquam in vita sibi exp. § Putamus nos quidquam illos cogitasse in vita f. e. quattuor. Putas ne illos in vita quidquam cogitasse exp. quinque. AN putamus nos illos cogitasse quidquam in vita f. e. tres. Putamus nos illos quidquam in vita f. e. unus. Putas ne non illos cogitasse, quidquam in vita f. e. unus. Putamus ne illos cogitasse quidquam in vita f. e. duo. AN cogitasse aliquid in vita f. e. & additum, Putamus, post, AN, unus. AN cogitasse sibi in vita quidquam exp. & additum, Putamus illos, unus. EXPETENDVM, nisi quod § Expetendum esse, nisi quod, novem. LAVDABILE esse, § Esse, abest ab uno. sed additum postea, Effet, quomodo est & in sexdecim alijs. VENIANT igitur irrisores § Veniant isti igitur irrisores, undecim. Veniant istius igitur irrisores, duo. VEL ipsi iudicant, § Ipsi, abest a duobus. CORINTHIS operibus § ex aere Corinthio post ipsam Corinthum a L. Mummioreuerfam. Sic sex, duodecim, Opibus. Aes Corinthium Virg. Georg. II. Ephyrea aera appellat. ATQVE haec quidem, § alias, Atque hi quidem. quo modo unus meus. Atque hoc quidem, unus. Atque haec hi quidem, unus. Atque ad haec quidam, unus. MODO huc, modo illuc § ταδ' αρα. VOLVPTATEM esse summum bonum, § quod senferat Epicurus. MATER, § aliquando nouerca. INTER te, & quadrup. § sic novem. Inter te, atque quadr. septem. Inter te, inter quadr. duo. QVADRVPEDEM aliquem § Aliquem, abest a sex. Aliquando, unus. Aliquid, duo. Aliquam, tres. Male. Quadrupedem: voluptas homini cum brutis communis est. QVIDQVAM ne bonum est, § An quidquam bonum est, unus. Sunt, qui legant, Quidnam ne bonum est. QVI possidet, § Qui id possidet, decem. FACIAT? § Facit, quindecim. GLORIANDO se, § Sic decemseptem. Gloria, unus. ET § sic omnes mei. Etiam, Fulij liber. PRAEDICATIONE extollit? § Et praedicatione effert, quattuordecim. Et praedicando effert, duo. Effert in praedicationem, unus. Et in praedicationem extollit, unus. QVO est maior, § voluptas quo maior, eo turpior. STATV § Statione, unus. DIMOVRT: § sic quindecim. Demouet, unus. Mouet, duo.

PARA-

PARADOXON. II.

ἢ αὐτάρκην ἢ ἀρετὴν πρὸς εὐδαιμονίαν:
in quo uirtus fit, ei nihil deesse
ad beate uiuendum.

NEC uero ego M. Regulum aerumnosum, nec infelicem, nec miserum unquam putavi. non enim magnitudo animi eius cruciabatur a Poenis, non grauitas, non fides, non constantia, non ulla uirtus, non denique animus ipse, qui, tot uirtutum praesidio munitus, tantoq. comitatu circumsaepus, cum corpus eius caperetur, capi certe ipse non potuit. Caium uero Marium uidimus qui mihi secundis in rebus unus ex fortunatis hominibus, in aduersis unus ex summis uiris uidebatur: quo beatus esse mortali nihil potest. Nescis, insane, nescis, quantas uires uirtus habeat. nomen tantum uirtutis usurpas; quid ipsa ualeat, ignoras. nemo potest non beatissimus esse, qui est totus a prius ex sese, qui, in se uno sua ponit omnia. cuius autem spes omnis, & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna; huic nihil potest esse certi, nihilque, quod exploratum habeat permansurum sibi ne unum quidem diem. enim tu hominem terreo, si quem eris nactus istiusmodi, mortis, aut exsuly minis. mihi uero quidquid acciderit in tam ingrata ciuitate, ne recusanti quidem euenerit, non modo repugnant. quid enim ego laboraui, aut quid

egi, aut in quo euigilaueui curae, & cogitationes meae; siquidem nihil pepererim tale, nihil consecutus sum, ut in eo statu essem, quem neque fortunae temeritas, neque inimicorum labefactaret iniuria? Mortem ne mihi munitaris, ut omnino ab hominibus, an exsulum, ut ab improbis demigrandum sit? mors terribilis est ijs, quorum cum uita omnia extinguuntur; non ijs, quorum laus emori non potest: Exsulum autem terribile illis, quibus quasi circumscriptus est habitandi locus; non ijs, qui omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt. te miseriae, te aerumnae premunt omnes, qui te beatum, qui te florentem putas: tuae libidines te torquent: tu dies, noctesq. cruciaris; cui nec satis est, quod est; & id ipsum, quod habes, ne non diuturnum sit futurum, times: te conscientiae stimulant maleficiorum tuorum: te metus exanimant iudiciorum, atque legum: quocumque adspexisti, ut furiae, sicut tuae tibi occurrunt iniuriae, quae te respirare non sinunt. Quamobrem, ut improbo, & stulto, & meriti nemini bene esse potest: sic bonus uir, & sortis, & sapiens miser esse nemo potest. nec uero, cuius uirtus, moreq. laudandi sunt, eius non laudanda uita est: neque porro fugienda uita, quae laudanda est. esset autem fugienda, si esset misera. Quamobrem, quidquid est laudabile, idem & beatum, & florens, & expetendum uideri debet.

NOMINIS uirtutis definitionem pro medio termino accipit, sed quae ex sese omnia facere, & in seipso ponere omnia potest. nam ea est uirtutis propria, & maxime lata significatio, ut Aristoteles in 11 Rhetoricorum notat, omnem alicuius rei in suo genere excellentiam denotare; ut equi, bene incedere; canis, currere; &c. Sic igitur consicienda est totum robur, ac fundamentum huius disputationis complectens ratiocinatio. Nemo potest non beatissimus esse, qui in seipso, & ex se facit omnia. Nemo uirtute praeditus potest non esse talis. Ergo, Nemo uirtute praeditus potest non esse beatissimus. Nunc Logici obstupescunt, Ciceronem necessario, & ex omnibus negantibus concludere. Mirantur quidem: & merito: cum causas ignorent. Sic contrarium de eo, qui non tam uirtute, quam fortuna delectatur, concludit. De fortunae uero, & uirtutis ad inuicem comparatione uide plura apud Plutarchum in commentariolo, quem de uirtutis, & fortunae Romanorum inter se collatione scribit; qui soliti erant uirtutem placida effigie, non nihil in uultu roboris habentem, ob gloriae studium, & uictoriae desiderium, pingere; Fortunam quoque feroci gestu, & adspetu spem arrogantem praeseferenti, uirtutem post se relinquentem. At nostrum est, praetermissa Fortunae, quam non agnoscimus, nomine, de Dei, & nostra uoluntate in uitae nostrae actionibus loqui.

NEC uero 3 ex abrupto, exordio prorsus dissimulato. **MAGNITUDO animi** 3 lib. III. de Fin. in extremo. Laert. μεγалоψυχια. **TOT uirtutum praesidio munitus**, 3 Munitus, abest a quattuor. in quorum duobus add. **TANTOQ.** com. tantu saeptus, 3 sic septe Tantoq. comitatu uirtutum saeptus, nouem. Saepus, non est in uno. Tantoq. conatu, comitatuq. uirtutum saeptus, duo. **CAPERETUR, capi** 3 sic omnes mei. **NON potuit**, 3 cum esset munitus, ac saeptus tot uirtutum praesidio, tantoq. comitatu. **C. Marium** 3 Plutarchus, & Valerius, & Cicero in Pisonem, & post red. ad Quir. **QUI mihi secundis in rebus** 3 Mihi, delectum est in uno meo. **FORTUNATIS** 3 Fortissimis, unus. **FORTUNATIS hominibus, in aduersis** &c. 3 Fortunatis, omnibus in adu. &c. unus. **IN aduersis** 3 quas constantissime pertulit.

per tulit. *Ex summis uiris* ? Recte, Vir, in perferendis aduersis. Cicero in Bruto: Vidi Mitylenis uirum & uidi plane uirum. *Esse* ? id est, contingere. *INSANE*, ? ad Antonium hoc refertur, in quem tota oratione inuehit. *CVIVS autem spes omnis* ? Cui uero spes omnis, tres. Cui spes omnis, undecim. Cuius spes omnis, tres. Cui q̄ spes omnis, unus, male. *PERMANSVRVVM* ? incerta, & instabilia Fortunae bona. *SIBI diem unum*, ? sic unus. Sibi unum diem, octo. Sibi ne unum quidem diem, quattuor. Vnum diem sibi, tres. Sibi quidem diem, duo. *EVM* ? qui a fortuna pendet. *MORTIS*, ? ut Reguli. *EXSVLI* ? ut Marij. *NON modo repugnanti*, ? pro, Nedum. sic & locutus & in epistola ad Lentulum, Fam. lib. i. Vbi uide Patris Commentarium. Sic est & in duobus meis, & in uno doctissimi uiri, Caroli Sigonij. *AVT in quo* ? Aut, abest a tribus. *EVIGILAUERVNT*, ? sic duo. Eui-gilarunt, octo. Vigilauere, unus, tres, Elaborauerunt, tres, Vigilauerunt, unus, Elaborauere. *AB hominibus* ? Ab omnibus, sex. *MORS terribilis est ijs*, &c. ? Turpis mors fort i uiro non potest accidere, neque immatura consulari, neque misera sapienti. In Catil. iv. *EXSVLIVM autem terribile illis*, ? Exulij enim nomen calamitatis est, non turpitudinis, pro domo. Terribile, abest a decem, in quorum uno add. *TVAE libidines te torquent* : ? Te tuae libidines torquent, quinque. Tu libidines torques: unus, male. *ET id ipsam, quod habes, ne non diu uivum* ? Quod habes, abunt a decem. *TE conscientiae stimulant* ? Te conscientiae tuae stim, tres. *VT furiae*, ? Cic. Sex. Roscio: Nolite putare, quemadmodum in fabulis saepenumero uidetis, eos, qui aliquid impie, scelerateq, commiserint, agitari, & perterrerer furiarum taedis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maxime uexat: suum quemque scelus agit, amentiaq, afficit: suae malae cogitationes, conscientiaeq, animi terrent. haec sunt impijs assiduae, domesticaeq, furiae, quae dies noctesq, parentum poenas a conculeratissimis filijs repetant. Et de Leg. x. & in orat. in Pisonem. Vide Adag. Conscientia, mille testes. Alludit ad Orestis fabulam, a poetis descriptam, quem fingunt occurflu furiarum exagitari, ardentis faces quatiendum: unde exclamet.

Α, μὴ μοι τὴν δαδα προφερε.

Et Virg. iv. Aen.

Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes.

Et iii. Aen.

Et scelerum futijs agitatus Orestes.

QUAE tere spirare non sinunt. ? Suspirare, omnes. *Quae suspirare tē n. f. unus*. *IMPROBO*, ? ubi non sit felicitas. *NEMINI bene esse potest* : ? sic quindecim. Nemini felicitas esse potest, unus. Nemini bonum esse potest, duo. *BONVS uir*, ? ubi non sit miseria. *EIVS non laudanda uita est* : ? Eius, non est in uno. Eiusdem, esse in quibusdam, alij notarunt. *VIDERI debet*. ? sic nouem, Decet, sex. Licet, unus, Solet, unus, Dicet, unus; male.

PARADOXON. III.

ὅτι ἴσα τὰ ἀμαρτήματα:
quod aequalia peccata.

NEC enim peccata rerum euentu, sed nisijs hominum, metienda sunt. in quo peccatur, id potest aliud alio maius esse, aut minus: ipsum quidem illud, peccare, quoquo te uerteris, unum est. Auri nauem euerzat gubernator, an paleae, in re aliquantum, in gubernatoris inscitia nihil interest. lapsa est libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans suisset in aliqua generosa, ac nobili, uirgine; peccauit uero nibilo minus: siquidem est, peccare, tamquam transire lineas: quod cum feceris, culpa commissa est: quam longe progrediare, cum semel transieris, ad augendam transseundi culpam nihil pertinet. peccare certe licet nemini. quod autem non licet, id hoc uno tenetur, si arguitur non licere. id si nec maius, nec minus umquam fieri potest: (quoniam in eo est peccatum, si non licuit; quod semper unum, & idem est) quae ex eo peccata nascantur, aequalia sunt oportet. quod si uirtutes pares sunt inter se: paria esse etiam uitia, necesse est. atqui pares esse uirtutes, nec bono uiro meliorem, nec temperante temperantiorem, nec forti fortiozem, nec sapiente sapientiozem posse fieri, facile potest perspicui. An uirum bonum dices, qui depositum nullo teste, cum lucrari impune posset, auri pondus decem reddiderit; si idem in decem millibus non idem

fecerit? aut temperantem, qui se in aliqua libidine continerit, in aliqua effuderit? una uirtus est consentiens cum ratione, & perpetua constantia. nihil huic addi potest, quo magis uirtus sit; nihil demit, ut uirtutis nomen relinquatur. etenim, si bene facta, recte facta sunt, & nihil recto rectius: certe nec bono quidem melius quidquam inueniri potest. sequitur igitur, ut etiam uitia sint paria: siquidem prauitates animi recte uitia dicuntur, atqui, quoniam pares uirtutes sunt: recte etiam facta, quando a uirtutibus proficiuntur, paria esse debent: itemq, peccata, quoniam ex uitijs manant, sunt aequalia, necesse est. A philosophis, inquis, ista sumis. metuebam, ne, a lenonibus, diceres. Socrates disputabat isto modo. bene hercule narras. nam, istum doctum, & sapientem uirum suscipe, memoriae traditum est. sed tamen quaero ex te, (quod uerbis inter nos contendimus, non pugnis) utrum potius de bonis est quaerendum, quid baiuli, atque operarij, an quid homines doctissimi senserint; praesertim cum hac sententia non modo uerior, sed ne utilior quidem hominum uitae reperiri ulla possit. quae uis enim, quae magis arceat homines ab improbitate omni, quam si senserint, nullum in delictis esse discrimen? & aequae peccare se, si priuatis, ac si magistratibus manus inferant? quamcumque in domum stuprum intulerint, eandem esse labem libidinis? Nihil ne igitur interest, (nam hoc dicit aliquis) patrem quis necet, an seruum? Nuda ista si ponas; iudicari,

cari, qualia sint, non facile possunt. patrem uita priuare, si per se scelus est; Saguntini, qui parentes suos liberos emori, quam seruos uiuere, maluerunt, parricidae fuerunt. ergo & parenti nonnumquam admi uita sine scelere potest; & seruo saepe sine iniuria non potest. causa igitur haec, non natura, distinguit: quae quando alteri accessit, id fit propensius: si utriusque adiuncta sit, paria fiant, necesse est. illud tamen interest, quod in seruo necando, si adsit iniuria, semel peccatur; in patris uita uiolanda, multa peccantur: uiolatur is, qui procreauit; is, qui aluit; is, qui erudiuit; is, qui in sede, ac domo, atque in rep. collocauit. multitudinem peccatorum praestat, eoq. poena maiore dignus est. sed nos in uita, non quae cuique peccato poena, sed quantum cuique liceat, spectare debemus. quid-

quid non oportet, scelus esse, quidquid non licet, nefas putare debemus, etiam ne in minimis rebus? etiam: siquidem rerum modum fingere non possumus, animorum tenere possumus. histrio si paullo se mouit extra numerum, aut si uersus pronuntiatus est syllaba una breuior, aut longior, exsibillatur, & exploditur, in uita, quae omni gestu moderatior, omni uersu aptior esse debet ut in syllaba, te peccare dices? poetam non audio in nugis: in uitae societate audiam ciuem, digitis peccata dimentientem, sua? quae si uisa sint breuiora, leniora qui possunt uideri? cum, quidquid peccatur, perturbatione peccetur rationis, atque ordinis; perturbata autem ratione semel, & ordine, nihil possit addi, quo magis peccari posse uideatur.

HAEC sententia omnium maxime probari nequit, nostraeq. fidei aduersatur. sed reprehensenda est Ciceronis ratiocinatio, Non ex rerum euentu, sed ex uitij hominum metienda sunt peccata, uitia uero, licet id, in quo peccatur, maius plerumque, aut minus sit, simul aequalia. ergo & peccata. cuius se assumptionem, aut minorem negauerimus, numquam pro illo quispiam probabit.

ἤτις α τὰ ἀμαρτήματα. § addunt Lambinus, & τὰ κατὰ νόμους; Langius, & τὰ ὀρθώματα. Persius sat. 5.
--digitum exere, peccas.

Et quid tam paruorum est? Sed nullo ture litabis.

NEC enim peccata &c. § praeponuntur haec uerba in meis undecim libris, eaq. confirmantur doctorum uirorum iudicio: Parua, inquit, est, ut magna culpa. Mihi non constat, scripta ne sint a Cicerone, an ab aliquo, cui hoc initium Paradoxii, ut abruptum, non placeret: Nec enim peccata rerum euentu: cum non intelligeret, ex inscriptione Graeca apte pendere. Si quis tamen ea recipiat, non pugnabo. modo sciat, in quinque alijs meis, separatim esse scripta, & in quattuor quidem ex quinque, miniaturis litteris. Quod magis glossam olet. Vide Plut. de uirt. mor. Hor. Ser. lib. 1. tab. 2. Pers. sat. 5. **Q**UO QUO uerteris, § sic omnes mei. Absolute dictum. **V**NVM est. § peccatur enim semper ex inficitia, uel ex incontinentia. **V**NUM: genere: sed species diuersas continet. **A**LIVANTVM, § Aliquantulum, quindecim. **I**NSCITIA § sic decemseptem. unus, Inscitia. Lambinus, Inscientia. **L**APSA est libido § sic quattuordecim. unus, Lapsa est eius libido. unus, Lapsa est illius libido. duo, Lapsa est ipsius libido. **P**ECCAVIT uero § Peccatur, unus. Peccatum, octo. **T**RANSIRE lineas: § sic omnes mei. **L**ineas: Modum.

Horatius, Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque, nequit consistere rectum,

CVM semel transieris, ad &c. § Transieris hunc, ad &c. octo. **H**ic, duo. **I**D hoc uno ten. § Id, non est in uno. In, unus. **I**D si nec maius, § sic omnes mei: uno excepto, in quo, in margine add. **Q**uidem: Id si quidem nec maius. **T**EMPERANTE temperantior, § Temperato, quattuordecim. **T**emperantior, decem octo. **P**OTEST percipi. § Potest percipi, septem, quorum duo, ord. praep. unus, prius, Percipi, postea emendatum, Percipi. **A**N uirum bonum dices, &c. § semel enim qui peccat, uir bonus, non est, quacumque in re peccet. **N**ON idem fecerit? § Idem, abest a decem. **T**EMPERANTEM § Temperatum, duodecim. **V**IRTUTIS nomen. § perfectae. **N**EC bono quidem § Ne, duo. **Q**UANDO § Quoniam, quindecim. **I**NQUIS, § Inquit, duodecim. Inquit, duo. Inquit aliquis, unus. **N**E, a lenonibus, dices. § Ne, a Lenonibus, ista dices, quinque, in quorum uno add. **Q**UANDO uerbis &c. § contendamus, licet. non enim pugnis inter nos, sed uerbis res agitur. **V**TRVM potius de bonis § Vtrum bonis, octo. Vtrum de bonis, septem. Vtrum potius bonis, tres. **Q**VAE uis enim, § Quae uis enim est, sexdecim. **M**AGISTRATIBVS § Magnis reatibus, duo. **I**NFERANT? § Afferant, quattuordecim. Afferantur, unus. Inferantur, unus. **Q**UAMCVMQ. § Et quamcumq. tres. **N**YDA § remota a circumstantijs. **N**ON facile possunt. § Possum, tredecim. Possent, duo. **S**AGUNTINI, § ab Hannibale obsessi, Liuius lib. XXI. Polybius lib. III. Val. lib. VI. cap. 6. Silius lib. II. Cic. in Philipp. Inde Prou. Saguntina fames. **P**ARRICIDAE § Parricidae, septem. **C**VM utro accessit, § pro, Vtrouis. Ita locutus lib. I. de Off. Quae quando uni accessit, unus. Quae quoniam ultro accessit, nouem. Quae quod ultro accessissent, unus. Quae quando ultro accessit, quattuor. Quae ipsum ultro accessit, unus. Quae quia ultro sponte accessit, unus. **V**TRIQUE adiuncta § Vtroque, nouem. Vtraque, duo. Vterque, unus. Vtramque, unus. Vtrobique, tres. Coniuncta decem. **S**I adsit iniuria, § Si id fiat ini. unus. Si id fit ini. sex. Si

H h fit

fit ini. unus. Si adfunt iniurias, unus. *Is*, qui in sede, ac domo, atque in rep. ξ *Is*, qui in domo, ac sede, & in rep. quattuor. *Is*, qui in domo, ac sede, ac in rep. duo. *Is*, qui in sede, ac domo, ac rep. duo. *Is*, qui in domo, ac sede, atque in rep. duo. *Is*, qui in sede, ac in domo, atque in rep. duo. *Is*, qui in domo, in sede, atque in rep. unus. *Is*, qui in domo, in sede, atque in rep. unus. **PRAESTAT**, ξ Peccatur, octo. Peccat, unus. Peccauit, unus. **EQ**, ξ Ergo, unus. **ANIMORVM tenere possumus**, ξ Animorum modum ten. poss. omnes mei. **PAULLO**, ξ Paullum, octo. Pannum, unus. Paullulum, septem. **MOUIT** ξ Moueat, septem. Mouet, duo. Mouerit, unus. Mouet, unus, & sup. A. Remoueat, unus. **SI uersus pronunciat** est & c. ξ cum tamen in uersu peccatum sit poetae, non histronis. sed, quia histrio pronunciat absente poeta, ei plausus datur. **AVT longior**, ξ Vel longior, unus. Breuiori, & longiori, esse in quibusdam libris, notatum uideo. **IN uita tu, quae omni gestu mod.** *Omni uersu aptior esse debet, ut in syll. te peccasse dices.* ξ In uita tu, qui o. g. m. o. u. a. c. debes, ut in s. t. p. d. quattuordecim. in quorum uno, In uita tu itaque o. g. & c. **Gestu: Versu:** histronis uitium in gestu, poetae in uersu. sed poeta non prodibat in scenam, dabat uero poema suum agendum histroni. propterea solus histrio nominatur: qui & gestum agebat seruato numero, & poetae uersus pronunciat. **POETAM non audio** ξ Se exculantem. non fero, si peccat. **MODERATOR**, ξ Modulator, quidam legunt. contra omnes mei libri. **DIGITIS peccata dimittentem sua**, ξ Dimittitur digitis peccata, quae ratione leuiora uideri possint, si uisa sint breuiora. **Digitis:** Alludit, quod Poetae carminis pedes digitis metiri solcant.

Horatius in Arte:

Legitimumq. sonum digitis callemus, & arte.

PARADOXON · IV ·

ἅτι πάντες οἱ μωροὶ μαινόμενοι :
quod omnes stulti insaniunt.

EGO uero te non stultum, ut saepe; non improbum, ut semper, sed dementem, & insanum, rebus additam necessarijs. Sapientis animus magnitudine consilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunae, uirtutibus denique omnibus, ut moenibus, saeptus, uincetur, & expugnabitur? qui nec ciuitate quidem pelli potest. quae est enim ciuitas? omnis ne conuentus ferorum, & immanium? omnis ne etiam fugitiuorum, ac latronum, congregata unum in locum multitudo? certe ne gabis, non igitur erat illa tuum ciuitas, cum leges in ea nihil ualebant; cum iudicia iacebant; cum mos patrius occiderat; cum, ferro pulsus magistratibus, senatus nomen in rep. non erat. praedonum ille concursus, & te duce latrocinium in foro constitutum, & reliquiae conuersionis, a Catilinae furij ad tuum scelus, furoremq. conuersae, non ciuitas, erat. itaque pulsus ego ciuitate non sum, quae tum nulla erat: accersitus in ciuitatem sum, cum esset in rep. consul, qui tum nullus fuerat; esset senatus, qui tum occiderat; esset consensus populi liberi; cum esset iuris, & aequitatis, quae uincula sunt ciuitatis, reposita memoria. At uide, quam ista tui latrocinij tela contempserim. iactam, & immisam, a te nefariam in me iniuriam semper duxi; peruenisse ad me numquam putauit, nisi forte, cum parietes disturbabas, aut cum tectis sceleratas faces inferebas, tunc meorum aliquid rueret, aut deflagrare, arbitrare. nihil neque meum est, neque cuiusquam, quod auferrit, quod eripi, quod amitti, potest. si mihi eripuisse diuinam animi mei constantiam, meas curas, uigilias, consilia, quibus resp. inuicta stat; si huius aeterni beneficij immortalis memoriam delcuisse; multo etiam magis, si illam mentem, unde

haec consilia manarunt, mihi eripuisse: tum ego accepisse me confiterer iniuriam: sed si haec non fecisti, nec si cece potuisti, reditum mihi gloriosum tua dedit iniuria, non exitum calamitosum. ergo ego semper ciuis eram, & tum maxime, cum meam salutem senatus exteris nationibus, ut ciuis optimi, commendabat: ut ne nunc quidem es ciuis, nisi forte idem hostis, & ciuis esse potes. an tu ciuem ab hoste natura, ac loco, non animo, factisque, distinguis? caedem in foro fecisti; armatis latronibus templa tenuisti; priuatorum domos, aedesq. sacras incendiisti. cur hostis Spartacus, si tu ciuis? potes autem esse tu ciuis, propter quem aliquando ciuitas non fuit? Et me exsulem, tuo nomine, appellas? cum omnes meo discessu exsulasse temp. putent. numquam ne, homo amentissime, te circumspicies? numquam ne, quid facias, considerabis, nec quid loquere? nescis, exsiliium scelerum esse poenam, meum illud iter, ob praeclarissimas res, a me ante gestas, esse susceptum? omnes scelerati, atque impij, quorum tu te ducem esse profiteris, quos leges exsilio affici uolunt, exsules sunt, etiam si solum non mutarunt. an, cum omnes leges te exsulem esse iubeant, non eris tu exsul? non appellatur inimicus, qui cum telo fuerit? ante senatum tua sica deprehensa est: qui hominem occiderit? tu plurimos occidisti: qui incendium fecerit? aedes Nympharum manu tua deflagrarunt: qui templa deorum occupauerit? in foro etiam castra posuisti. Sed, quid ego communes leges profero, quibus omnibus es exsul? familiarissimus tuus de te priuilegium tulit, ut, si in opertum Bonae deae accessisses, exsulares. at, te id fecisse, etiam gloriari soles. Quomodo igitur, tot legibus eiecetus in exsilium, nomen exsulis non perhorrescis? Romae sum, inquis: & tu quidem in operto fuisti. non igitur, ubi quisque erit, eius loci ius tenebit; si ibi eum legibus esse non oportebit.

SIC Ciceronis uagam argumentandi rationem colligo. Quicumque non saepit animum magnitudine consilij, rerum aduersarum tolerantia, & fortunae contemptione, insanus est. Omnis stultus est huiusmodi. ergo omnis stultus est insanus. Nota duos pulchros stultitiae

Stultitiae eff. Etus, quos ita animaduertit, quod si in praepotentum animis reperitur, eos ex-
sus desiderio in concitatum furorem impellit, si in humilium uero, & plebeiorum mentibus
Stultitia imbecillitati conuulsa sit, uanis eos in somnijs exagitat, quoniam uires desunt.

ἵτι πάντες νικηροὶ μάλιστα. ἢ ἄσπορες, Diog. Laert. Cic. Tusc. III. ex Alcibiade altero Platonis.
Eco uero ἢ propositione aspera, & uehementi, irrupit in hanc causam sine exordio. TE ἢ Clodi.
nam in eum inuehitur. DEMENTEM, ἢ & in. ἢ Dementem iudico, & ius. unus. Et, non est in
duobus. REBUS addicam necessarijs. ἢ Rebus, pro Causis, posuit. Addicam, autem, quia parum usi-
tatum uerbum est, in qua significatione hic a Cicerone usurpatur, propterea multos errores, magnamque
opinionum uarietatem inciticia peperit. Quod si, Addicam, dictum esse patuisset, pro Probabo, profecto
sibi a ueteribus libris, qui plerique (8.) habeat, Addicam, discedendum non putassent. Huius autem uer-
bi uim Festus ostendit, his uerbis: Addicere, est proprie idem dicere, & approbare dicendo. alias, Addice-
re, damnare est. Alij, Euincam, quod non reijcio: sed ueteres libri dissentiunt. alij habent, Vincam; alij,
Aduincam; pro quo quidem reponebat, Conuincam. Mei, unus, Adducam. Dicam, duo. Ad uictum, unus.
Abdicam, unus. Additam, unus. Additiam, tres. Compellam, addicam, unus. Lambinus, Rationibus aduin-
cam. NEC cui. quidem ἢ Neque, unus. QVAE est enim ciuitas? ἢ Ciuitas est eorum, qui legibus
obtemperant. Cic. off. II. & de Somn. Scip. Ciuitates dicuntur, concilia, & coetus hominum iure sociati.
Plato de Leg. VI. NON igitur ἢ Non enim, duo. Non ergo, unus. Abest a tribus. in quorum uno add.
CVM leges in ea nihil ualebant; ἢ imaginem ostendit illius temporis, cum a Clodio tribuno pl. ciectus est.
IUDICIA iac. bant; ἢ sublata uetere illa magistra pudoris, & modestiae seueritate Cenforia. in Piso-
nem. PRAEDONVM ille concursus, ἢ in Pisonem: Delectus seruorum habebatur ab eo, qui nihil sibi
unquam nec facere, nec pati turpe esse dixit. Arma in templo Castoris, o proditor templorum omnium, ui-
dente te, constituebantur, ab eo latrone, cui templum illud fuit, te consule arx ciuium proditorum, recepta-
culum ueterum Catilinae militum, castellum forentis latrocinii, bustum legum omnium, ac religionum.
NON ciuitas erat. ἢ Num ciuitas erat? duo. QVAE tum nulla erat: ἢ Tum, abest ab omnibus. CVM
esset in rep. consul, ἢ P. Lentulus, auctor, & princeps in reuocando Cicerone. Ut pro, Cum, quindecim.
Male. OCCIDERAT; ἢ quod nihil eius ualeret auctoritas. CONSENSVS populi liberi; ἢ Li-
beri, abest ab uno. Liber, sexdecim. Lib. ἢ unus. Populi Romani, unus. CVM esset iuris, ἢ Cum, abest a
sexdecim. Ut, pro, Cum, unus. VINCULA ciuitatis, ἢ pro Caecina, Ius ciuile dicit Vincula non mo-
do iudiciorum, sed etiam uitae, societatesq. communis. REPETITA memoria. ἢ sic mei. Alias, Re-
cepta. AT uides ἢ Ac, duo. Ad, unus. Alios, Tu uide. IACTEM, ἢ Illatam, quidam legendum pu-
tant. Factam, duo mei. Latam, alias. PERVENISSE tamen ἢ Tamen, non est in quattuordecim. Per-
uenisse eam ad me, unus. Tamen, add. sup. ante, Peruenisse, in uno. PARIETES disturbabas, ἢ euer-
sa enim domus Ciceronis est in Palatio, de quo queritur saepe in Orationibus. ALIQUID ruere, aut
deflagrare arb. ἢ Aliquid ruri, aut in urbe, defl. arb. unus. Aliquid aut rure, aut in urbe defl. arb. tres. quo-
rum unus, Rure, aut urbe. Aliquid aut ruere, aut defl. arb. nouem. in quorum uno add. Aut, Al. ruere, at-
que defl. arb. duo. Deflagrari, unus. Deflagrare: absolute. Ut infra: Aedes Nympharum tua manu de-
flagrauit. Deflagrari, unus. male. NIHIL neque meum est, ἢ sic nouem. Nihil nec meum est, tres.
Nihil enim meum est tres. Nihil meum est, duo. Nihil eque meum est, unus. NEQVE cuiusquam, ἢ
Nec quinque. Cuiquam, in uetere libro esse, alij uolunt. SI mihi eripisses ἢ sic decemseptem. Si mihi
hoc erip. unus. Alias, Si mihi hoc erip. QVIBVS resp. inuicta stat; ἢ Quibus resp. te inuitissimo stat,
Langius. Quibus resp. stat, sexdecim mei. Recte. Stare enim, firmitudinem quandam habet. Quo modo,
Critoni, usurpasti in iis uersibus, quos ad me in tuo ad urbem Venetam appulsu superiore anno scripsisti,
cum in extremo Venetas laudes recenfores.

Placuit autem eos hoc loco describere, ne homines eorum desiderio teneantur.

Dum procul a Patria, Hadriaci prope litora Ponti,
Confedi, medijs cellam miratus in undis
Stare Vrbe, saeni obtingunt cui iura Tridentis,
Et Pelagi imperium constans, aeternaq. scepra:
Saepe meos animo casus meditabar iniquos,
Saepe humectabam guttis stillantibus ora,
Cum mihi sese offert Diua ueneranda figura
Naias, Eridani quondam prope cognita ripas,
Naias, una quidem doctis gratissima Musis.
Principio rebur simulacrum, aut uana uidere
Somnia, (nulla fides oculis) cum protinus illa
His me ultro aggreditur dictis: Non te tua fallunt
Lumina: nec nostri uana est, quam cernis, imago.
Nam mandata fero Musarum, & iussa faceflo

H h 2 Palladio

Palladio armifonae, quibus una est cura salutis
 Certa tuae: nec te per tanta pericula uectum
 Urbem in praeclaram tumido sub pectore curas
 Fas premere est: meliora iubent sperare, monentque,
 Non haec ista tibi tantum infortunia nota
 Contingunt: ne cede malis: neu te sine uinci.
 Cernis enim, ut late terras Saturnus in omnes
 Acer agit pestem, quae fibris caeca sub ipsis.
 Conditur, atque alias magno iam turbine clades,
 Haud secus, ac Phoebi iuratos Aulide Graios
 Quando Agamemnonio tetigit pro crimine dextra.
 Hic natos uitae exfortes, ast ille parentem
 Grandaeuum deflet, uel matris triste pheretrum,
 Proq. uiro coniux, aut uir pro coniuge luget.
 Ast alios uolucris fortunae incommoda tangunt,
 Reges, indomitas gentes, populosq. rebelles,
 Aut urbes domini terrarum, atque oppida cernunt,
 Erepta. hic auri fuluum sibi pondus ademptum:
 Morborumq. cohors alios immissa fatigat:
 Namque in Hyperboreis tabes quae coeperat oris
 Materiem inueniens primum, dehinc uiribus illa
 Sensim fota suis, Europam irrepfit in omnem:
 Non secus, ac lentus flatu succenditur ignis,
 Paullatimq. alimenta trahit, mox flamma per auras
 Illa crepat, seseq. inuoluit lumine fuluo
 Fumida, Vulcanum late per inania iactans.
 Primum exorta quidem flauos infausta Britannos,
 Germanos tum caeruleos, Gallosq. feroces,
 Hinc etiam atra lues calidos infecit Iberos,
 Fertilis Italiae dehinc altas fusa per urbes
 Inualuit. sensere omnes, (miserabile dictu)
 Aut pauci euasere mali exitiale uenenum.
 Torquet adhuc primo pueros in limine uitae,
 Inualidosq. lenes extremo in limite uitae.
 Et iuuenes rapido firmissima pectora bello,
 Difficit: infractae languent ad praecia uires.
 Vna etiam matres petit, intonsasq. puellas,
 Parcere nec formae, nec parcere sueta iuuentae:
 Necnon armenta in campis errantia cernas,
 Quae uix aegra caput fessa ceruice retentant,
 Horribilesq. feras, picturatasq. uolucres
 Languere, ut Lasso demissa papauera collo.
 Nam circumfusus cunctis animantibus aether
 Concepit nocuos gremio, densosq. uapores.
 Utq. aliquas leges, aeternaq. foedera rebus
 Imposuit Natura parens, sine nomine multa
 Sic in principijs latitant, discrimina rerum &
 Mille mouent. nam, ni Veneris placidissimus ignis
 Sedaret uarios infausti luminis ignes,
 Discuteretq. potens radiis contraria Phoebus,
 Mille malis rueret saeuus obnoxius orbis:
 Namque intemperiem ostendit modo marcidus aer,
 Saepeq. mutatus, praesens occasio morbi est.
 O genus humanum, quantos te audacia fecit
 Iapeti proles, species perferre malorum,
 Cum noua supplicia, & poenas immisit acerbas
 Iuppiter omnipotens subductum infensus, ob ignem
 Curribus aetheriis, perfectaq. corpora Limo?
 Quisque deos, & fata uocat crudelia: culpae
 Nemo suae iustum capit imo in corde dolorem.
 At placanda foret diuum inclementia ture,
 Et precibus: sic mortales, sic uiuere dignum est.
 Dixerat, & pressis tacuit formosa labellis.

Tum

Tum me luminibus tacitis intenta pererrat,
 Ut responsa petens. Trepidanti ego pectore tandem
 Verba coacta dedi: Fateor me, candida Nais,
 Promeritum quaecumque fero: nec turpis egestas,
 Infandum ue scelus serui mea pectora uexat.
 At me quis miserum magna cognoscit in Vrbe,
 Aut quis ad aequoreas flentem solatur arenas?
 Cuiq. sinum irroro lacrumis, uerba irrita uentis
 Trado, nec quisquam est, gemitus qui sentiat imos.
 Colludunt uitreo auricomae sub gurgite Nymphae,
 Assiduoq. nouos Glaucus meditatur amores.
 Alma latet Doris, latet & Panopeia uirgo,
 Quas Siren blando mulcet sub gurgite cantu
 Nec me Carpathijs uates in fluctibus audit
 Caerulus, & uariis assuetus ludere formis,
 Ac sese in rerum miracula uertere cuncta.
 Sed nec equos bipedes tangunt tam parua furentes,
 Quae sicis oculis turpes in gurgite Phocas
 Depasce humanos pauitantes dentibus artus,
 Cernunt Scylla uorax, aut nauifragum Scylacaeum,
 Cum rapiunt fractas sinuosa sub aequora puppes.
 Numina nil nostros miserantur torua labores.
 Ergo preces scopulis, monstrisq. natantibus ultro
 Fundimus, heu nimium surdant immania saxa.
 At uos, assuetae nostras audire querelas,
 O Nymphae, ad sacros latices quae dulcia rura
 Incolitis, gelidumq. nemus, placidosq. recessus,
 Cur me numinibus disiungunt aequora uestris?
 Cur non uirgineas patiuntur cernere Musas?
 Poenarum exhaustum satis est, heu parcite, fata,
 Tuq. graues, o diua, meos miserare labores.
 Illa autem roseo rursus sic ore locuta est:
 Ipsa tibi expediam casus, si scire cupido est,
 Auxiliuq. feram certum modo rebus egenis.
 Non te diuini, diuisq. parentibus orti,
 Aldi fama latet, totum diffusa per orbem?
 Hunc Asiae gentes norunt, & Cantaber atrox,
 Decolor atque Indus, uel qui colit incolae terras
 Extremas penitus, siue auro insignis Orion,
 Siue hyades pluuias, seu septem aduersa Trioni
 Sidera clara caput semper sublime coronant.
 Huic (pharetra tantum insignis) crinitus Apollo
 Se Tritoniaca confessus arundine uictum,
 Atque lyra cedit, nec se negat esse secundum,
 Formosae natus Maias: neque docta Minerua
 Dedit nata parem est: tantum nitet aurea uirtus.
 Hunc pete, namque regens filo uestigia caeca
 Diriget ille tuos optato in tramite gressus:
 Inde uiam pandet, sequere hunc quaecumque iubentem
 Sic te Diua monet, saeuum quae Gorgona gestat.
 Quae plerumque tuis praesens erit optima uotis.
 Namque hic contemptis tandem dominatur Athenis,
 Nec te tam longe disiungunt aequora Musis,
 Immo haec indigenae ueniunt ad litora Musae,
 Necon & Drymo, Lygeaque, Cymodoceque,
 Nymphaq. Iunonis pulcherrima Deiopeia,
 Quaeq. illas superant, atque Oceanitides ambas.
 Haec eadem Hadriacae fulgent ad litora Nymphae,
 Doctae Palladis Veneri coniungere curas,
 Ipsa etiam, spretis Cnidoque, Paphoque, Cytheraque,
 Aurea collucens Venetas Venus incolit arces.
 Praeterea summo coram te Principe ducet,
 Quem tibi Diua dedit comitem, sacrumq. Senatium
 Adspi-

Adspicies, di uosq. omnes Iongo ordine Patres.
 Non ita Tantalides Regum cingente corona
 Argolica folio enituit sublimis ab alto,
 Atque orbis dominos inter, patresq. Latinos,
 Augustus Caesar, qualem fulgere uidebis
 Grandaeuum, atque annis, & maiestate uerendum,
 Eximios inter proceres, gentemq. rogatam,
 Patrem Urbis Venetae, diuumq. ut Iuppiter ipse
 Contilio in magno tectum omnipotentis Olympi
 Concutit, ac terras humiles, Erebumq. sonantem,
 Apparens caelo, ac terris, Ereboq. tremendus;
 Dijq. etiam fulgent reliqui splendore perenni:
 Sic Patri aetherio modo Principis aemula uirtus,
 Semideumq., deis praedatur fidera, & altum
 Religione polum, hinc terras ditione, opibusque,
 Et bello quatit, ac saeuum pietate Acheronta.
DONEC nocturnis Dictyma inuecta quadrigis
 Cum Phoebus alterno lustrabit lumine terras,
 Pulchraq. per tacitum labentur fidera mundum,
 Stabant res Venetae, & praeclarae gloria gentis,
 Aeternum positis tutissima fundamentis.
Dixerat, & leuibus uix aequora tingere plantis
 Visa, petit binis propius de cornibus unum,
 Quo pater Eridanus uiolentibus influit undis
 In mare purpureum, & uitreo caput abdidit amne.

Manet autem me *φιλαυτία*, cuius maximam esse uim, sentio, ut Oden etiam, quam ad me scripsisti, hoc loco inferam. Ea autem haec est.

Intermissa diu Chelys,
 Nec Lydiis cecini carmina tibijs,
 Nec molles cithara modos,
 Carmen perpetuo flebile personans.
 Sed nunc mente feror noua,
 Per sacrumq. trahit Melpomene nemus
 Lauro tempora Delphico
 Cinctum Pierius me rapit, & chorus
 Phoebus, qua tumidus sequor,
 Te clarum recinens, Alde, in Apollinis
 Arte, & conspicuum, tuae
 Laudes laetitia, dulceq. gaudium,
 Solamenq. dabunt mihi,
 Et mentem eripient tristibus e malis,
 Syren carminibus truces
 Seu mulcet pelagi praecipitis minas
 Cantu, uel fide Lesbia,
 Dum lenit uirides Nereidum choros,
 Et Thetis cupide sonos
 Dulces sub uitreo gurgite concipit.
 Sic laudes quoties tuos
 Pulsis experior corde molestijs,
 Non suspiria ab intimo
 Ducam corde dolens, ut soleo, mimis,
 Sed Phoebus facilis meae
 Erranti injiciens frena licentiae
 Permittet pede candido
 Errare, & gelidos uifere liberum
 Nympharum latices sinet.
 Tunc ipse ex adytis rite Heliconijs
 Metrum grandius eloquar,
 Candoremq. canam semper amabilem.

MENTEM, & quam se accepisse a dijs immortalibus, dicit Catil. III. MIHI eripuisses: & absunt a uetere meo. Mihi, deest in uno. CIVIS eram, & sic unus. Ero, duo. Fui, adde in uno. Eram, abest a quattuordecim. EXTERIS nationibus, & Plut. & ipse in orat. post red. in sen. Eas autem ciuitates, quae ipsum fouerant, senatus ornauit laudibus. VT ciuis optimi, & Vt, add. in uno cum prius non esset. COMMENDABAT. & hoc & in oratione pro Sextio. NATVRA, ac loco, & Ac, non est in duobus. An, septem. Et, duo. NON animo, & An animo, unus. CAEDEM in foro fecisti: & haec omnia manifeste in Clodium conijciuntur. TEMPLA tenuisti; & Castoris, & Pollucis. in Pisonem. AEDES sacras incendisti. & templum Nympharum, pro Sextio, & pro domo. HOSTIS Spartacus, & uide Plut. in Crasso. POTES autem esse tu ciuis, & Potest autem esse ciuis, unus. Potes autem esse ciuis, quattuor. Putas autem te ciuem esse, quattuor. ME exsulem, tuo nomine, & Exsulem, abest ab undecim in quorum duobus add. Tuo nomine: quod in te potius, quam in me, conuenit, quod infra probatur argumentis. NEC quid loquere? & Necetiam quid loq. unus, addito sup. Etiam. Vel quid loquere, octo. Quid loquere, unus. Quidue loquaris, duo. SOLVM non mutarunt. & ideo, uerterunt. ANTE senatum tua sica deprehensa est: & collocauit enim cum sica Clodius seruum suum in uestibulo Curiae, qui Cn. Pompeium occideret. uide Pedianum in orationem pro Milone. AEDES Nympharum manus tua deflagrauit: & sic quinque. Deflagrarunt, octo. Deflagrauerunt, duo. Deflagraui, tres. TEMPLA deorum occup. & Deorum, recte abest ab octo. in quorum uno add. IN foro etiam & Etiam, abest a quattuordecim. in quorum uno add. FAMILIARISSIMVS tuus & Sic sexdecim mei. unus, Familiarissimus ciuis de te. unus, Familiarissimus nimium ciuis de te. Addunt alij, Cornificius: historia parum diligenter inspecta, nam de Clodij incestu mentionem quidem fecit in senatu Cornificius, rogationem tamen, ideo priuilegium in Clodium, ipsius familiarissimus tulit M. Piso consul. Totam hanc rem Cicero patefacit ep. XI. lib. I. ad Att. his uerbis: Credo te audisse, cum apud Caesarem pro populo fieret, uenisse eo mulieri uestitu uirum, idq. sacrificium cum uirgines instaurassent, mentionem a Q. Cornificio in senatu factam. is fuit princeps; ne tu forte aliquem nostrum putes. Et infra: In hac causa Piso, amicitia P. Clodij ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, & fert ex S. C. & de religione, antiquetur. Quod autem, Cornificius, esse in plerisque ueteribus libris iudem dicant, incidisse constat eos in libros parum emendatos, nam nostri quidem Cornificii nomen non habent. PRIVILEGIUM tulit, & sic omnes mei. IN opertum & sic omnes mei. BONAE deae & Graecis Θύραξία, Phryges, Midiae regis matrem fuisse dicunt. Romani nympham Δρυδά, Fauni coniugem. Graeci, aliquam ex Liberi matribus, τὴν ἄρρηταν, quam nominare nefas sit. FECISSE, & de quo Plut. in Caes. & Cicerone, & Cicero ipse de harusp. resp. & in Pisonem. & ad Att. lib. I. ep. 7. & seq. IN operto & Bonae deae: quod proxime dixit. Sic unus meus. In Ponto, quidam legunt, In portu, reliqui omnes mei. NON igitur, & Num igitur, quattuor mei, in quorum uno pater is erat, Dum. SI ibi eum legibus esse non oportebit. & Sit decem. Si ibi cum legibus esse non oportebit, duo. Si cum legibus non oportebit esse, unus. Si cum ibi legibus esse non oportebit, tres. Si eum sibi legibus esse non oportebit, unus. Si id cum legibus esse non oportebit, unus. Alias, Apparebit.

PARADOXON. V.

ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, καὶ οἱ μαρτοὶ δούλοι: quod sapientes, liberi; & stulti, serui.

LAUDETUR uero hic imperator, aut etiam appelletur, aut hoc nomine dignus putetur: quo modo? aut cui tandem hic libero imperabit, qui non potest cupiditatibus suis imperare? refrenet prius libidines, spernat uoluptates, iracundiam teneat, coerceat auaritiam, ceteras animi labe repellat: tum incipiat alij imperare, cum ipse improbissimis dominis, dedecori, ac turpitudini, parere desierit: dum quidem his obediens, non modo imperator, sed liber habendus omnino non erit. praeclare enim est hoc usurpatum a doctissimis; quorum auctoritate non uteretur, si mihi apud aliquos agrestes haec habenda esset oratio: cum uero apud prudentissimos loquar, quibus haec inaudita non sunt; cur ego simulem me, si quid in his studijs operae posuerim, perdidisse dictum est igitur ab eruditissimis uiris; nisi sapientem, liberum esse neminem. quid est enim libertas? potestas uiuendi, ut uelis. quis igitur uiuit, ut nullo, nisi profecto, qui recta sequitur, qui gaudet officio; cui uiuendi uia considerata, atque prouisa est; qui legibus quidem, non propter metum, pareat, sed eas sequitur, atque colit, quia id salutare maxime esse iu-

dicat; qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter, ac libere; cuius omnia consilia, resq. omnes, quas gerit, ab ipso proficiuntur, eodemq. referuntur; nec est ulla res, quae plus apud eum polleat, quam ipsius uoluntas, atque iudicium? cui quidem etiam, quae uim habere maximam dicitur, fortuna ipsa cedit: quae, sicut sapiens poeta dixit, suis ea cuique fingitur moribus. soli igitur hoc contingit sapienti, ut nihil faciat inuitus, nihil dolens, nihil coactus. quod etsi, ita esse, pluribus uerbis differendum est: illud tamen breui consiciendum est, nisi qui ita sit affectus, esse liberum neminem. igitur omnes improbi serui: nec hoc tam re est, quam dictu, inopinatum, atque mirabile. non enim ita dicunt eos esse seruos, ut mancipia, quae sunt dominorum facta, nexu, aut aliquo iure civili: sed, si seruitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, & abiecti, & arbitrio carentis suo: quis negat, omnes leues, omnes cupidos, omnes denique improbos esse seruos? An ille mihi liber uideatur, cui mulier imperat? cui leges imponit, praescribit, iubet, uetat, quod uidetur? qui nihil imperanti negare potest, nihil audet? possit, dandum est; uocat, ueniendum; eicit, abeundum; minatur, extimescendum. ego uero istum non modo seruum, sed nequissimum seruum, etiam si in amplissima familia

milia natus sit, appellandum puto, atque, ut in magna familia stultorum, sunt alij lautiores, ut sibi uidentur, serui, sed tamen serui, atrienses, ac topiarij, stultitiae suae; quos signa, quos tabulae, quos caelatum argentum, quos Corinthia opera, quos aedificia magnifica nimio opere delectant. At sumus, inquit, ciuitatis principes, uos uero nec seruorum quidem uestrorum principes estis, sed, ut in familia, qui tractant ista, qui tergunt, qui ungunt, qui uerunt, qui spargunt, non honestissimum locum seruitutis tenent: sic in ciuitate, qui se istarum rerum cupiditatibus dederunt, ipsius ciuitatis locum paene infimum tenent. Magna, inquit, bella gessi: magnis imperijs, & prouincijs praefui. gere igitur animum laude dignum. Aetacis tabula te stupidum detinet, aut signum aliquod Polycleti. omitto, unde sustuleris, & quo modo habeas. intuentem te, admirantem, clamores tollentem cum uideo, seruum te esse ineptiarum omnium iudico. Nonne igitur sunt illa festiua? sunt: nam nos quoque oculos eruditos habemus: sed, obsecro te, ita uenusta habeantur ista, non ut uincula uirorum sint, sed ut oblectamenta puerorum. quid enim censes? si L. Mummius aliquem istorum uideret matellionem Corinthium cupidissime tractantem, cum ipse totam Corinthum contempisset, utrum illum ciuem excellentem, an atriensem seruum diligentem, putaret? reuiuiscat Man. Curius, aut eorum aliquis, quorum in uilla, ac domo nihil splendidum, nihil ornatum fuit, praetor ipsos, & uideat aliquem, summis populi beneficium usum, barbatulos mululos exceptantem de piscina, & pertreuantem, & murenarum copia gloriantem. nonne hunc hominem ita seruum iudicet, ut ne in familia quidem dignum maiore aliquo negotio putet? an eorum seruitus dubia est, qui cupiditate peculij nullam condicionem recusant durissimae seruitutis? heredi-

tatis spes quid iniquitatis in seruiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis non obseruat? loquitur ad uoluntatem. quidquid nunciatum sit, facit, assentatur, assidet, miratur. quid horum est liberi? quid denique non serui meritis? Quid iam illa cupiditas, quae uideatur esse liberior, honoris, imperij, prouinciarum? quam dura est domina, quam imperiosa, quam uehemens? Cethego homini non probatissimo, seruire coegit eos, qui sibi esse amplissimi uidebantur, mittere munera, noctu uenire domum ad eum, precari, denique supplicare, quae seruitus est, si haec libertas existimari potest? Quid? cum cupiditatum dominatus excessit, & alius est dominus exortus, ex conscientia peccatorum, timor; quam est illa misera quam dura seruitus? adolescentibus paullo loquacioribus est seruiendum: omnes, qui aliquid scire uidentur, tamquam domini, timentur: index uero quantum habet dominatum? quo timere nocentes afficit? an non est omnis metus seruitus? quid ualet igitur illa, eloquentissimi uiri, L. Crassi copiosa magis, quam sapiens oratio? Eripite nos ex seruitute. quae est ista seruitus tam claro homini tamq. nobili? omnis enim animi debilitati, & humilis, & fracti timiditas, seruitus est. Nolite finire nos cuiquam seruire. in libertatem uindicari uult? minime: quid enim adiungit? nisi uobis uniuersis. Dominum mutare. non liber esse. nult. Quibus & possumus, & debemus. nos uero, si quidem animo excelsio, & alto, & uirtutibus exaggerato sumus, nec debemus, nec possumus. tu possete dicitis; quandoquidem potes: debere ne dixeris: quoniam nihil quisquam debet, nisi quod est turpe non redere. Sed haec haec tenus. Ille uideat, quo modo imperator esse possit, cum, cum ne liberum quidem esse. ratio, & ueritas ipsa conuincat.

IT A in argumentationis formam redige, quae a Cicerone, in huius Paradoxi confirmatione dicuntur. Quicumque animi libidinibus non obtemperat, liber est; qui uero paret, seruus. Sapiens autem animi libidinibus non obtemperat, & stultus paret. Ergo sapiens liber est, stultus uero seruus. Et hoc est, quod Homerus (quem citat ad hanc rem in Ciuitate Dei Augustinus) ait, seruos dimidiam habere animam, quia animum minus liberum habent. Idem quoque primo Politicon Arist. de Barbaris dicit, eos natura seruos appellans. Non seruitutem modo, sed tyrannidem Plato appellat, cum mens, irae, aut cupiditati inseruit, iustum imperium, cum ratio, & mens animi perturbationibus imperat.

HIC imperator, & contra L. Lucullum, qui de Mithridate, & Tigraue triumphauit. **N**OME & sic omnes mei. Alias, Cognomine. **Q**UO modo? aut aui, & Quo modo autem? aut aui septem. **R**EFRENET prius libidines, & sic tres recte. Primum, tredecim. Primo, unus. Abest ab uno. **I**RACUNDIAM teneat, & Finit, unus. Terreat, vnus. Contemnat, vnus. Temperet, esse in quib. lib. notatum uideo. **C**OERCEAT auaritiam, & sic omnes mei. Acreat, in quib. lib. esse notatum uideo. **C**ETERAS & Et ceteras, decem. in quorum uno add. **I**MPROBISSIMIS dominis, Dedecori, ac turpitudini, & de Senectute, Libidinem ueneream, agrestem dominum dixit. **N**ON modo imperator, & Non modo non imp. duo. Male. **N**ON modo imperator: & pro, Non modo non imperator sic Gracii, Οὐχ ὄραος, Μὴ ὄτι, Μὴ ὄτι γέ, Μὴ ὄτι δὴ, Μὴ τι, Μὴ τίδῃ, Μὴ τί γε, Μὴ τί γε δὴ. **S**ED liber habendus omnino non erit. & Sed omn. lib. hab. non erit, quattuordecim. Sed liber omnino non erit, unus. Sed liber habendus modo non erit, vnus. **P**RAECLARE enim est, & sic omnes mei. Etiam, pro Enim alias. **Q**UORVM auctoritate, & Quorum ego auct. omnes. in quorum uno add. in marg. **P**RVIDENTISSIMOS, & sic omnes mei. Alias, doctissimos. **E**GO stimulem me, & sic omnes mei. Me similem, nouem. **Q**UID est enim libertas? potestas &c. & Q. e. lib. nisi potestas, septem. **V**T uelis, & ut uelle debeas, ut ratio praescribit. **V**T nult, & non ut libido, suadet, sed, ut ratio dicitur. nam Voluntas,

tas, ait Tusc. I. v. est quae, quid cum ratione desiderat, *βούλοισι*, **NISI profecto**, § Profecto, abest a quindecim. **QVI** legibus quidem non propter metum, § sic undecim. tres, Qui nec legibus quidem pr. met. unus, Qui legibus non pr. met. *Metum*; magistratuum, & suppliciorum. **ATQVE colit**, § Eas & colit, unus, Et superaddito. Et colit, nouem. Ac colit, unus. **QVIA id salutare maxime** § Id quod sal. max. octo. Quod id sal. max. tres. Id quod est max. sal. unus. **NISI libenter**, § non muneribus corruptus, non gratia victus, aut odio. Hecuba apud Eurip.

φειδού,
οὐκ ἐστὶ θνητῶν, ὅς τις ἐς ἐλεύθερος.
ἢ χρημάτων γὰρ δούλος ἐστίν, ἢ τυγχῆς.
ἢ πλῆθος αὐτῶν πόλεως, ἢ νόμον γραφαί.
ἢ ἰργουσί χρεῖσθαι μὴ κατὰ γνώμην τροποῖς.
APUD em § sic omnes mei. Langius ord. praep. **SICVT Sapiens poeta dixit. Suis ea cuique fingitur moribus**. § Pulcherrima sententia, quam & Nepos in Attici uita sic expressit: Sui cuique mores fortunam, fingunt. Quod fortasse a Plauto sumptum, qui in Trin. ait:
Sapiens ipse fingit fortunam sibi.

Haec ideo dixi, ne quis de mutatione cogitaret, ob uarietatem ueterum librorum. Qui, si multos habeas, nullus est tam emendatus, tamq. apertus locus, in quo non dissentiant. Cum delectu igitur obseruandi. Mei, octo, Suis quisque fungitur moribus. duo, Suis ea quique fungitur moribus. duo, Suis enim quisque fungitur moribus. unus, Suis quisque ea forte fungitur moribus. unus, Suis ea cuique fungitur moribus: & deletum, Iacuitque, & add. Quisque. unus, Suis ea cuique fungitur moribus. unus, Quis cuique fruitur moribus. unus, Suis enim quisque utitur moribus. unus, Suis quisque fingitur moribus. **SOLI igitur hoc contingit sap.** § Hoc, abest a duobus. **ILLVD tamen breui conficiendum est**, § Illud tamen breui confitendum est, nouem. quorum quinque, Breue. Illud tamen, & breue confitendum est, octo. quorum quattuor add. Et, ante Conf. In uno desunt omnia. **IGITVR omnes improbi serui: nec hoc tamen re est, quom & c.** § sic quattuor. octo, Serui igitur omnes improbi: nec hoc tam re est, q. duo, Serui ergo omnes improbi, hoc nō tam re est, q. unus, Omnes improbi serui, ne tam re est, q. unus, Serui igitur omnes improbi, nec tam hoc in re est, q. unus, Omnes improbi serui uōm. hoc tam est re, q. unus, Quis igitur omnes improbos seruire, nec hoc tam re, Est, qui legendum putat: Igitur omnes improbi serui. serui ne? hoc non tam re est, q. uel: Serui: seruire hoc tam re est, q. d. miserabile. **DICTV**, § Dictum, tres. Dicto, alias. **MIRABILE**. § sic omnes mei. **DICVNT** § Stoici. **SERVOS**, § seruitus, duplex; corporis, & animi. **MANCIPIA**, § Cic. Fam. lib. VII. ep. 30. **NEXV**, § sic sexdecim mei. duo, Aere. **SI seruitus sit, sicut est, oboedientia** § sic octo. suorum unus, Est, pro Sit. Si seruitus est oboed. unus. Si seruitus sit est, ut oboed. tres. Si seruitus eis sit, sicut est oboed. unus. add. sup. Sit, & Est. Si seruitus sit, est oboed. unus. Si seruitus sit qua. oboed. unus. Si seruitus est sint oboed. unus. Si seruitus est ut oboed. unus. Si seruitus sit ab oboed. unus. **ARBITRIO carentis suo**; § qui non recta sequitur, nec officio gaudet. **LEVES**, § quorum appetitus impetrat menti. **CVPIDOS**, § non tantum pecuniae, sed aliarum quoque rerum. **IMPROBOS** § uirtutis expertes, uitiis quibuscumque praeditos, *παύλους*. **CVI mulier impetrat?** § Vxorius, uos; Graeci, *Πονεοκρατούμενος*. **NIHIL audei?** § Nihil negare audei? octo. Nihil recusare audei? decem. **POSCIT**, § sic decem septem. recte unus. Si poscit, sic uoc. male. *Eijci: minatur*: sic omnes mei. Vide Ter. Eun. act. I. sc. I.

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerfor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpetui meretricum contumelias?
Excluse, reuocat. redeam? non, si me obsecret.

ATQVE, ut in magna familia & c. § hunc locum egregie restituit excellenti uir ingenio, Obertus Gianius; & in eo sibi opem tulisse ueterum librum testatur: cuius ego fidei non minus, quam iudicio, doctrinaeq. tribuo. Nam certe pro glossemata ab imperitis inculcata totam sententiam perturbabant. Ex meis, pro Magna, unus habet Maxime; unus nihil habet; post Familia, decem septem add. Stultorum; unus, Seruorum. Alij sunt, sexdecim. Octo, Sed tamen sunt serui atrienses actu pari stultitiae suae, q. duo, Sed t. serui atrienses sunt, ac copiarum stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui a. sunt, atque pari stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui a. sunt actu pari stultitiae suae, q. unus, Sed nec t. serui a. sunt, atque pari stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui a. sunt actu pari stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui a, ac actu sui stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui a, occupari stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui a, ac pari actu copiarum stultitiae suae, q. unus, Sed t. serui sunt, & si atrienses, actu pari stultitiae suae, q. **AT sumus, inquit, ciuitatis principes, uos uero?** si septem Ex summis, inquit, principibus ciuitatis nati sumus. & c. sex. quorum quattuor At, pro Et; & non habeantur, Nati. Ex summis, inq. ciuitatibus principes sumus, duo. Ex summis, inq. principibus ciuitatis sumus, duo. E summis, inq. principium ciuitatis sumus, unus. **VOS uero ne seruorum quidem uestrorum pr.** § sic duo. Conseruorum, decem. Nec, quattuor. Nec, & Eorum, pro Vestrorum, unus. Nec conseruorum principes, unus. **TERCVNT**, § Tergent, tres. **DEDIDERVNT**, § sic sex. Dederunt, quattuor. Dedere, unus. Crediderunt, duo. Dederint, unus. Dedicarunt, unus. Dededit, unus. Dederunt, (Dij sup. add.) unus. Deterunt, unus. Declinet, unus. **IPSI VS ciuitatis** § Ipsi seruitutis, tres. fortasse non male. **TENENT**. § Obtenent, duo. Tenent paene infimum, duo. Paene tenent infimum, **MAGNA**, inquis, §

Sed magna, inq, alias, contra omnes mei. Inquit, duo. Inquit, unus. *GERE igitur animum laude dignum.* § de Off. lib. 1.

Vos etenim, iuvenes, animum geritis muliebrem,
Illa uirago uiri.

ACTAEONIS tabula § Echionis, legerem, de quo Plinius lib. xxxv. cap. 7. & 10. Cicero quoque in Bruto cum tum Apollo coniungit, male enim apud cum legebatur, Aetionis. Ex meis, quattuor, Aetionis; septem, Aetoris; unus, Aethionis; unus, Ethionis; duo, Actho'is; unus, Acti o'is; unus, Acto nis, & Aetionis add. in margine; unus, Achionis, prius, sed add. Aetoris. *POLYCLETI.* § duo Polycleti. Plin. lib. xxxiv. cap. 4. *OBLECTAMENTA puerorum.* § Puppae, Satyrico. *MATELLIONEM Corinthium* § Varro de ling. Lat. lib. 1. Matellio, a Matula dictus: & dictus, posteaquam longius a figura matula discessit. *CORINTHYM* § uide Velleium lib. 11. *PRAETER ipsos;* § praeter eorum animos, Platonico more. *BARBATVLOS* § in libro inferiori. Plin. lib. ix. cap. 17. & Festus. *MVLLVLOS* § ad Att. lib. 2. ep. 1. Mullos, omnes. Venete, Barboni. Romane, Triglia. *EXCEPTANTEM* § sic quindecim. *Escaptantem*, unus. *Expectantem*, unus. *Receptantem*, unus. *Alij, Captantem.* *HEREDITATIS spes* § sic omnes mei. *Alias, Quid her. spes.* *AD uoluntatem:* § sic nouem. *Ad uoluptatem, sex.* *Ad uoluptates, duo.* *Ad uoluntates, unus.* *NUNCIATVM sit,* § Denunciatum, omnes mei: in quorum uno add. *ASSIDET, miratur.* § Assidet, namerat, octo. Assidet, numeratur, quattuor. *Elsidet,* numeratur, unus. *Muat'ur, alsidet;* duo. *Afsidet, mu'at,* unus. *Nuat,* afsidet, unus. *Afsidet,* narrat, unus. *QVID denique non serui inertis?* § tres, *Quid den. nisi serui inertis?* duodecim, *Quid den. serui non inertis?* duo, *Quid den. serui non meritis?* *QVID iam illa* § Illa, abest a quinque. *LIBERIOR,* § Liberalior, quattuor. *Liberator,* duo: male. *Liberorum,* unus. *CETHEGO,* § non est is, qui cum Catilina coniurauit; sed is, de quo Plutarchus in Lucullo. *SERVIRE res coegit eos,* § uerbum, Res, tollendum. subintell. enim, Cupiditas honorum. sic & quindecim mei. *VENIRE domum* § Domum, add. in uno, cum prius non esset. *QVID? cum cupiditatum?* § sic unus. *Quid? cum cupiditatis,* octo. *Quid? cum cupiditas,* septem. *Quid? cum cupiditates,* unus. *Quid dicam, cum cupiditas,* unus. *QVAM est illa miseria,* § sic quindecim. in quorum uno deest, Illa. *Qm est illa miseria,* unus. *Qz est ista miseria,* unus. *Qz est illa miseria,* unus. *INDEX uero* § sic omnes. *Lambinus legit, Index.* *ORATIO.* § qua suauit legem Seruiliam, egitq. senatus caussam, contra iudicum, & accusatorum factionem. uide in libro de claris orat. & lib. 111. de claris orat. ubi eadem Crasi uerba recitantur. *ERIPITE* § Crasso hoc tribuitur, lib. 1. de Oratore. *QVAE est ista seruitus tam claro homini, tamq. nobili?* & c. § Thucydides: *ἢ οὐ περὶ ἐλευθερίας ἀρα οὐτε οὗτοι τῶν ἐλλήνων, οὐθ' οἱ Ἕλληνες τῆς ἐαυτῶν τῷ μέθρ' ἀντίεσιον. περὶ οὗ οἱ μὲν σφονὶν, ἀλλὰ μὴ ἐκείνῳ καταδουλώσεως, οἷδ' ἐπὶ δεσπότητος, μεταβολῆς, οὐκ ἀξυνετώτερον κακοζυνετώτερος δέ.* *OMNIS animi debil.* § duo, & alias, *Omnis enim animi debil.* *DEBILITATI,* § Debilitas, omnes mei. *Debilitata,* alii. *MVTARE* § sic omnes mei. *Mutitare,* *Langius:* citatq. *Agellium lib. 2. c. 24.* *QVIBVS & possumus,* § Et, abest a sex. *Quibus & possumus, & debemus:* octo, *Quibus & debemus, & possumus.* Hoc totum sic legit quidam: *Nolite sinere nos cuiquam seruire.* In libertatem uindicari uult? minime: quin enim adiungit? *Nisi uobis uniuersis, quibus & possumus, & debemus.* dominum mutare, non libet esse, uult. *QUANDO QUIDEM potes:* § Quoniam quidem potes, decemseptem. *Qz quidem potes,* unus.

PARADOXON. VI.

NOta, Ciceronem ad erotema illud, a quo disputationem orditur, *Solus ne tu diues? tamquam per aliud erotema respondit: Quid, si ne tu diues quidem? ubi multi sunt, qui Ciceronis mentem non assequuntur, inter quos Humaicus ille Louaniensis aberrauit. Putant enim eum fateri stultos diuites esse, Sed non solos eos. cuius rei contrarium patet. nam Cicero ne diuites quidem eos ullo modo esse uult. Statum huius quaestionis ita ille probat, quasi ducto a Diuitis definitione argumento: Solus is, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter uiuendum contentus sit, qui nihil quaerat, nihil appetat, nihil optet amplius, est diues. Solus sapiens est huiusmodi. Ergo solus sapiens est diues. Propositio patet. nam oportet animum esse, qui se diuitem existimet. De Stultitia pulchre dixit Euripides, quod Stultorum animos rapiat, & futuris inhiare semper efficiat, numquam praesentibus contentos.*

τι μὴ ὁ σοφὸς πλούσιος.
quod solus sapiens, diues.

QVAE est ista in commemoranda pecunia tua tam insolens ostentatio? solus ne tu diues? pro diu immortales, ego ne me audisse aliquid, & didicisse non gaudeā? solus ne tu diues? quid, si ne tu diues quidem? quid, si pauper etiam? quem enim intelligimus diuitem? aut hoc uerbum in quo homine ponimus? opinor, in eo, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter uiuendum facile contentus sit, qui nihil quaerat, nihil appetat, nihil optet amplius, animus oportet tuus se iudicet diuitem, non hominum sermo, neque possessiones tuae, qui si sibi nihil deesse putat, nihil curat amplius, satiatus est, aut contentus etiam pecunias concedo, diues est. si autem, propter auiditatem pecuniae, nullum quaestum turpem putas, cum isti ordini ne honestus quidem esse possit ullus, si quotidie frandas, de cipis, postis, paciferis, auferis, eripis; si socios spoliās, a rarum expilas: si testamenta amicorum expectas, aut ne expectas quidem, atque ipse supponis: haec utrum abundantis, an agentis signa sunt? animus hominis diues, non arca, appellari solet. quamuis illa sit plena; dum te inane uidebo, diuitem non putabo. etenim ex eo, quantum cuique sat est, meriuntur homines diuitiarum modum. si liam quis habet; pecunia est opus: duas; maiore: plures maiore etiam; si, ut aiunt, Danai quinquaginta sint filiae; tot dotes magnam quaerunt pecuniam. quantum enim cuique satis est, ad id accommodatur, ut ante dixi, diuitiarum modus. Qui igitur non filias plures, sed innumerabiles cupiditates, habet, quae breui tempore maximas copias exhaurire possunt; hunc quo modo ego appellabo diuitem, cum ipse, eger se, sentiat? multi ex te audierunt, cum diceres, neminem esse diuitem, nisi qui exercitum alere posset suis fructibus: quod populus R. ex tantis uectigalibus iam pridem uix potest. ergo, hoc proposito, numquam eris diues ante, quam tibi ex tuis possessionibus tantum reficiatur, ut ex eo sex tueri legiones, & magna equitum, ac peditum auxilia possis. Iam fateris igitur, te non esse diuitem, cui tantum desit, ut expleas id, quod exoptas. itaque istam paupertatem, uel potius egestatem, ac mendicitatem tuam numquam obscure tuli sti. nam, ut ijs, qui honeste rem quaerunt mercaturis faciendis, operis dandis, publicis sumendis, intelligimus opus esse quaesito: sic, qui uidet domi tuae pariter accusatorum, atque iudicum consociatos greges; qui nocentes, & pecuniosos reos, eodem te auctore corruptelam iudicij molientes; qui tuas mercedum portiones in patrocinijs, intercasas pecuniarum in coitionibus candidatorum, dimissiones libertorum ad fenerandas, diripiendasq. prouincias; qui expulsionem uicinorum, qui latrocinia in agris, qui cum seruis, cum libertis, cum clientibus societates, qui possessiones uacuas, qui proscriptiones locupletum, qui caedes municipiorum, qui illam Syllani temporis messem recordetur, qui testamenta subiecta, qui sublatos tot homines, qui denique omnia uenalia, delectum, decretum; alienam, suam sententiam; forum, domum; uocem, silentium; quis hunc non putet consistere, sibi quaesi-

to opus esse? cui autem quaesito opus sit, quis unquam hunc uere dixerit diuitem? est enim diuitiarum fructus in copia: copiam autem declarat satietas rerum, atque abundantia: quam tu quoniam numquam assequere, numquam omnino es futurus diues. Meam autem quoniam pecuniam contemnis, & recte (est enim ad uulgi opinionem mediocris, ad tuam nulla, ad meam modica) de me silebo; de te loquar. Si censenda nobis, atque aestimanda res sit; utrum tandem pluris aestimabimus pecuniam Pyrrhi, quam Fabricio dabat; an continentiam Fabricij, qui illam pecuniam repudiabat? utrum aurum Samnitum, an responsum Man. Curiij? hereditatem L. Pauli, an liberalitatem Africani, qui eius hereditatis Q. Maximo fratris partem suam concessit? haec profecto, quae sunt summarum uirtutum, pluris aestimanda sunt, quam illa, quae sunt pecuniae. Quis igitur (siquidem, ut quisque, quod plurimi sit, possideat, ita ditissimus habendus sit) dubitet, quin in uirtute diuitiae positae sint; quoniam nulla possessio, nulla uis auri, & argenti pluris, quam uirtus, aestimanda est? O diu immortales, non intelligunt nomines, quam magnum uectigal sit parcimonia. uenio enim ad sumptuosos, relinquo istum quaestuosum. Capit ille ex suis praedijs sexcenta sestertia, ego centena ex meis. illi aurata tecta in uillis, & sola marmorea facienti, & signa, tabulas, suppellectilem, & uestem infinite concupiscenti, non modo ad sumptum ille fructus est, sed etiam ad fenus, exiguus: ex meo tenui uectigali, detractis sumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit. uter igitur est ditior, cui deest, an qui superat? qui eget, an qui abundat? cuius possessio quo est maior, eo plus requirit ad se tuendam; an quae suis se uiribus sustinet? Sed, quid ego de me loquor, qui, morum, ac temporum uitio, aliquantum etiam ipse fortasse in huius saeculi errore uerser? M. Manilius, patrum nostrorum memoria (ne semper Curios, & Lucinos loquamur) pauper tandem fuit: habuit enim aedicularum in Carinis, & fundam in Labicano. nos igitur ditiores, qui plura habemus: utinam quidem ei semus: sed non aestimatione census, uerum uictu, atque cultu terminatur pecuniae modus. non esse cupidum, pecunia est; non esse emacem, uectigal est: contentum uero suis rebus esse, maximae sunt, certissimaeq. diuitiae. etenim, si isti callidi rerum aestimatores prata, & areas quasdam magni aestimant, quod ei generi possessionum minime quasi noceri potest: quanti est aestimanda uirtus, quae nec eripi, nec surripi, potest unquam; neque naufragio, neque incendio, amittitur, nec tempestatum, nec temporum, permutatione mutatur; qua qui praediti sunt, soli sunt diuites; soli enim possident res & fructuosas, & sempiternas; solique, quod est proprium diuitiarum, contenti sunt rebus suis; satis esse putant, quod est; nihil appetunt, nulla re egent, nihil sibi deesse sentiunt, nihil requirunt, improbi autem, & auari, quoniam incertas, atque in casu positas, possessiones habent, & plus semper appetunt, nec eorum quisquam adhuc inuentus est, cui, quod haberet, esset satis; non modo non copiosi, ac diuites, sed etiam inopes, ac pauperes, existimandi sunt.

CONTRA M. Crassum, omnium, Romanorum, excepto Sulla, ditissimum. Plin. lib. xxxiii. cap. io.
DIVES: pro, diu imm. § sic omnes mei. Alias, Diues? Quid, pro, diu imm. IN eo, § Diuitis
Definitio. **N**IHIL optet amplius. § Horatius:
Quod satis est, cui contigerit, nil amplius optet.

QUI si sibi nihil deesse putat, nihil curat amplius, satiatus est, § sic duo, quinque, Qui nihil sibi deesse pu-

tet, nihil curet a., f. e. Duo, Et qui nihil f. d. putat, n. amplius curat, f. e. Vnus, Qui nihil sibi deesse putat, nihil curet amplius, satiatus est. Tres, Nihil sibi deesse putat, & nihil curat amplius, satiatus est. Vnus, Qui nihil sibi deesse putat, nihil curet amplius, saturatus est. Duo, Nihil sibi deesse putat, nihil curet amplius, satiatus est. Vnus, nihil sibi deesse putat, nihil curet amplius, satiatus est. Vnus, Qui nihil sibi dicere putat, nihil curet amplius, senatus nihil est. **CONTENTVS etiam pecunia:** § sic decem. Etiam, abest a quatuor. Etiam contentus pecunia, unus. Duo, Contentus est pecunia. Vnus, Contentus in pecunia: & sup. Contemptus. Alias, Contentus etiam sine pecunia. **QVAESITVM turpem putas,** § Turpe, unus. Turpem quaestum putat, unus. **ISTI ordini** § senatorio, quo ex ordine Crassus erat. Isto ordine, quatuor. **FRANDAS, decipis,** § sic omnes mei. Alias, Frandas, concutis, decipis. **AVT ne expectas quidem,** § Aut ne expectas, Langius: id est actu quodam extorquet. **IPSE supponis:** § Ipsa, tredecim. **VIDEBO,** § Video, quatuor. Alias, Videro. *Inanem videbo:*

Lucanus:

Semper inops, quicumque cupit.

SATIS est, § sic sexdecim. duo, Sat est. **ETIAM maiore.** § Etiam, abest a septem. in quorum uno add. Maiore etiam, nouem. Maiori etiam, unus. **QVINQVAGINTA sint filiae;** § quae omnes, praeter Hypermetram, viros suos occiderunt. seruius in Virgo. **QUANTVM enim cuique satis est,** § Opus est, decemseptem. Sat est, unus. **CVPIDITATES habet, quae breui tempore** § Cupiditates habet, quae quidem breui temp. duo. **NEMINEM esse diuitem,** § Esse, abest ab uno. Alias, Neminem hominum esse diuitem. **EXERCITVM** § legionem, ait Plin. lib. xxxiii. cap. 10. sed Plutarchus exercitum nominat. **EX tantis uectigalibus** § Ex, abest a decem meis. **REFICIATUR,** § Refici dicitur id, quod capitur: & Reficere est Restituere. Exemplis intelligitur. Lib. iiii. in Verr. Dominus, ignarus incommodi sui, gaudeat, uillicoq. delectetur, quod tanto sibi plus mercedis ex fundo refectionum sit. Et ibidem: Ager reficit cum octauo. sic enim legendum. Et Varro lib. i. de re rust. Dixit etiam Celsus Iurisc. in Pandectis, lib. xi. ix. Quantum ex bonis eius refici potest. **EX eo ueri** § Ex, abest a decem. **SEX Legiones** § sic omnes mei. Dixi, lib. i. Off. iv. legiones, non vi, fuisse exercitum P. R. & ita puto legendum. Fluxit error e similitudine, quae est inter iv. & vi. **IAM fateris igitur non esse te diuitem,** § sic quattuordecim. Duo, Iam f. i. te esse non diuitem. Vnus, Iam f. i. non esse diuitem. Vnus, Iam f. ergo non esse diuitem. **OPERIS dandis,** § mercedis causa, inseruendo alijs. Sic omnes mei. Alias Locandis, i. operarijs. **PUBLICIS sumendis,** § Publicis tributis sumendis, quatuor. Publicis dādis, sumendis esse in quodam uetere, alij scribunt. **Publicis sumendis:** conducendis uectigalibus, quod publicanorum erat. **INTELLIGIMVS opus esse quaesito:** § eos non contentos esse re sua familiari, non habere satis. **ACCVRATORVM,** § quos Crassus subornabat, ad homines locupletes criminandos. **IUDICVM** § quos Crassus corrumpebat, ut fontes absoluerent. **CONSOCIATOS** § sic omnes mei. Alijs, consuetos. **Iudicium.** Sic omnes mei. Iudicium, alias. **AVCTORE** § Actore, unus. **INTERCISSAS pecuniarum** § libri ueteres, Intercissas; aut, Intercissas. Pater ante multos annos reponendum putauit, Intercisiones. Quam docti uiri probauerunt, & sibi illam, tamquam suam, uindicauerunt, alij. tamquam illorum agnouerunt. Vilitatum est Cicero ni, uerbum, Intercedendi, ad pecuniam accommodare, tum scilicet, cum spondemus nos aliquid pro aliquo soluturos esse. Phil. ii. Orabat Curio, ut te contra suum patrem, si HS sexagies peteret, defenderem: tantum enim se pro te intercessisse dicebat. Et ad Att. lib. i. ep. 14. Accersit ad se, promisit, intercessit, dedit. Et lib. vi. ep. 1. Adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercessisse se pro iis magnam pecuniam. Quae partim ad hanc diem obseruata non sunt, partim intellecta perperam. Cum putauerit nescio quis, Intercedere, in his quidem locis, esse, pro, Rogando impetrare. **Ad fenerandas,** § sic duo. Ad defenerandas, septem. **Ad differendas, duo.** **Ad deferendas, deletum,** & add. **Ad defendendas, unus.** **Ad deuenerandas, unus.** **Ad deferendas tres.** **Ad defferendas, duo.** **Ad diferendas, unus.** **MVNICIPIORVM,** § quatuor mei, Mancipiorum. Sunt, qui legant, Municipum. **MESSEM** § non segetum, sed ciuium Romanorum. **RECORDATUR;** § sic omnes mei. Recordatur, legunt alij. **SUBIECTA,** § falsa pro neris supposita. **DELECTVM, decretum;** § sic decem. Et, addunt tres. Tres, Deletum, unus, Dilectum, unus, Delictum, Pater, Decretum, edictum. **ALIENAM, suam sentent.** § sic omnes mei, unus, Alienam sent. Alias, Alienam, suamq. sent. **Alienam:** Crassi gratiam, auctoritate, largitione corruptis iudicibus, & senatoribus. **FORVM, domum;** § domi, & publice pecuniae causa omnia facta esse a Crasso. **QVIS hunc non putet** § Hunc, abest a duobus. in quorum uno add. **SIBI quaesito opus esse?** § Sibi, abest a duobus. **NVM QVAM omnino futurus eris diues** § qui cupit, diues non est. **DE te loquar.** § sic tres. recte, reliqui, **DE te loquar.** **CENSENDA** § sic decemseptem, unus, Pensanda. Alias, Recensenda. **LIBERALITATEM** § Libertatem, quinque. **QVI eius hered.** § cuius hered. unus. Eius, abest a duobus. **Q. MAXIMO fratris** § cum & ipse a Paulo genitus esset, sed adoptionis iure a Q. Fabio Maximo traditus. **QVOD plurimi sit,** § Sic omnes mei. Fit, sunt, qui legant. **DITISSIMVS** § sic omnes mei, alij, Diuitissimus. **DIVIITIAE positae sint;** § sic duo. Politae, abest a sexdecim. **PARCIMONIA.** § Cicero iv. de Rep. apud Non. Portitor. Optimum, & in priuatis familijs, & in rep. uectigal duo esse Parcimoniam. **VENIO enim ad sumpt.** § sic duo. Venio enim iam ad sumpt. quindecim. Venio iam ad sumpt. unus. **SEXCENTA** § Sexcenta, decemseptem. Sexcentas, unus. **IN nullis,** § absunt ab uno. **SOLA** § Palatia, duo. Solaria, duo. Solia, tres. Solo marmore pauimenta facienti, & signum, tab. unus. **ET signa,** § Et, abest ab uno. **TABVLAS,** § Et tabulas, tres. Et signatas tabulas, unus. **NON modo ad sumptum ille est fructus;** sed etiam ad sensus, exiguus: § ne cui posthac de huius loci sententia dubitare necesse sit, mentem Cicero nis

ronis aperiam. Ille, inquit, fructus, qui capitur ex praediis, idest sexcenta aurea HS, tantum abest, ut sumptui sufficiat, qui fit in auratis tectis, ceterisque rebus magni pretii, ut etiam, si fenore augeatur, exiguus sit: idest, sumptui tanto non sufficiet. Approbat hanc lectionem meam antiquus liber. *EX meo tenui uect.* § sic omnes mei. Alias, *EX meo autem tenui uect.* *DITIOR,* § sic omnes mei. Alias, diuitior. *SVPERAT?* § pro, Superest, ut alibi. *CVIVS possessio* § Cui quo possessio est mai. unus. Qui, quo poss. est mai. unus. *PATRVm nostrorum memoria* § Memoria patrum, unus. *LVSCINOS* § C. Fabricium Luscinum significat, quem ter in his Paradoxis iam nominavit. *LABICANO.* § sic nouem, recte. Larecupo, unus. Locopio, unus. Lancupo, unus. Larcapo, duo. Laropo, unus. Larcopo, unus. Labicano, duo. *DITIORES,* § sic omnes. Diciores fumus, qui, decem. *VTINAM quidem essemus:* § Essemus, abest a quindecim. *PECVNIA est:* § Pecuniae est, decemseptem. *NON esse emacera,* § Mala emptio semper exprobrat stultitiam, Plinius. *PRATA, & areas quasdam magni aestimant,* § Cato non affligi tempestatibus prata, ut alias ruris partes, dicebat, ut ait Columella, quanti aestimarentur prata, indicat lib. III. cap. 3. cum ait: Omnes istos, qui fenum suum, & olera amplexantur, incremento patrimonii facile superabant. Varro, ex persona Scrofae, lib. I. cap. 7. dissentit a Catone, qui pratis non primum locum, nec secundum, sed quintum inter praedia rustica tribuerat: Scio, inquit, scribere illum. sed de hoc non consentiunt omnes. quod alii dant primatum bonis pratis, ut ego quoque: a quo antiqui Prata Parata appellarunt. Et cum Varrone sentit Cicero, in eo loco, ep. 3. lib. I. ad Att. Quod si assequor, supero Crassum diuitiis, atque omnium uicos, & prata contemno. Areas uero inter urbana praedia magni aestimabantur, propter angustias soli, propterea dixit Cicero, Areas quasdam, idest urbanas, & in urbis nobilioribus locis: ne quis de areis omnibus acciperet. Tredecim faciunt cum impressa lectione: Quattuor add. Pretii post Magni, unus, Et areas, & quaedam magno rest. Est, qui legat *Quiddam magni.* *QVASI* § pro, Fere. Ut in Acad. Sol mihi quasi pedalis uidetur. Et ibidem: Illa exponunt duo, quae quasi contineant omnem hanc quaestionem. In Oratore: Est enim quasi in extrema pagina. Ter. Heut. Quasi talenta ad quindecim coegi. Sall. Iugurtha: Praesidio quasi duum millium peditum. Suet. Caligula: Hora quasi septima. *POTEST,* § Possit, sex. *EST aestimanda uirtus,* § sic sex. Aestimanda uirtus est, tres. Aestimanda est uirtus, duo. Aestimanda uirtus, duo. Pretii aestimanda est uirtus, duo. *POTEST unquam;* § Vmquam, abest ab omnibus meis. Nec naufr. quinque. Nec incend. quinque. *Nec temp.* § Nec ui temp. quattuor. Nec intemp. (male) duo. *TEMPORVM permutatione* § Perturbatione, decemseptem. Turbatione, unus. *ET fructuosas,* § Et, abest a duobus. Ei, alias. *SATIS esse putant,* § Else, abest ab uno. Satisque, alias. *NVLLA re egent,* § Indigent, tres. *ATQVE in casu positas possessiones habent,* § Et casui suppositas possessiones habent, unus. *AC pauperes,* § sic septem. Atque, unus. Etiam, tres. Et, quattuor. Aut, unus. Deest in uno. Deletur in uno. *Pauperes:* improbi pauperes. *EXISTIMANDI* § sic nouem. Aestimandi, nouem.

PRAESTANTISSIMO VIRO
BARTHOLOMAEO CAPRAE.

QUOD PORTVNE cecidit, ut, quo ego tempore de Te cogitabam, Tui-
dulcem memoriam recolabam, Laelius Gauardus, amicorum optimus,
eximia uirtute praeditus, tuus ne, an meus? noster, dicam; me conue-
nerit. Bone Deus, quam iucundos sermones habuimus. quam suaues
ij nobis dies euenerunt. Ut nescio quo modo participes esse uideremur
diuinae illius fruitionis: quam Tuam uirtutem maius quiddam esse,
quam quod mente comprehendi possit, ingenue fateremur. Fit igitur
a me libenter, ut, cum nulla re alia possim meum apud Te animum restatum relinquere, mini-
mo hoc meo scripto, si uolueris, maximo, si rem ipsam, & animum meum perpendas, prae-
stem. Et sane, quo ego testimonio possim, & Tuam eximiam & singularem prae stan-
tiam, & meam in Te obseruantiam proferre? quae, orta a tuis uirtutibus, multis postea in
Patrem meum, meq. ipsum collatis beneficijs, eo peruenit, ut facilius animo, quam uerbis,
exprimi possit. Ne Te igitur, Tuamq. naturam offendam, pauca haec dixisse, sat habeo.
in quibus tamen cum multum sit, atque adeo plurimum, multaque, atque adeo plurima di-
cenda supersint, potius censui mihi esse faciundum, ut de Te pauca dicerem, quam ut, mate-
riem uiribus meis imparem nactus, succumberem. alij, maiore ingenij ui, fateor; animi ar-
dore non dicam; sua scripta laudibus illustrabunt tuis. Vale. Venetys, III. kal. Quinct.
D. Petro sacro CIO. IO. XXCI. quo ego die, & qua hora in Illyricum publico nomine
proficiscens, extremam huic operi manum imponens, nominis Tui iucundissima memoria
oblectabar.

[Faint, illegible text from the reverse side of the page, visible through the paper.]

M. TVLLII. CICERONIS

S O M N I V M

SCIPIONIS

EX LIBRO VI. DE REP.

Scipio loquitur.

*V*n in Africam venissem Manio Manilio Consuli, ad quartam Legionem, vi festis, Tribunus militum; nihil mihi potius fuit, quam ut Massanisam convenirem, Regem familiae nostrae iustis de causis amicissimum.

ad quem ut veni, complexus me senex collacrymavit; aliquantoq. post suspexit in caelum, & grates, inquit, tibi ago, summe Sol, nobisq. reliqui caelites, quod, antequam ex hac vita migro, conspicio in meo regno, & his testis P. Cornelium Scipionem, cuius ego nomine ipso recreor. itaque nunquam ex animo meo discedit illius optimi, atque inunctissimi viri memoria. Deinde ego illius de suo regno, ille me de nostra rep. percum Etatus est: multisq. verbis ultro citroq. habitis, ille nobis consumptus est dies. post autem regio apparatus accepti, sermonem in multam noctem produximus; cum senex nihil, nisi de Africano, loqueretur, omniaq. eius non solum facta, sed etiam dicta meminisset. deinde, ut cubitum discessimus, me, & sessum de via, & qui ad multam noctem vigilassem, artior, quam solebat, somnus complexus est. hic mihi (credo equidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim fere ut cogitationes, sermonesq. nostri pariant aliquid in somno tale, quale de Homero scribit Ennius, de quo videlicet saepissime, vigilans solebat cogitare, et loqui) Africanus se ostendit illa forma, qua mihi ex imagine eius, quam ex ipso, erat notior. quem ut agnoui, equidem coborruui: sed ille, ades, inquit, animo, & omite timorem, Scipio; & quae dicam, trade memoriae. Vides ne illam urbem, quae parere populo R. coacta per me, renouat pristina bella, nec potest quiescere? (ostendebat autem Carthaginem de excelso, & pleno stellarum, illustri, & claro quodam loco) ad quam tu oppugnandam nunc venis paene miles? hanc hoc biennio consul euertes: eritq. cognomen id tibi per te partium, quod habes ex nobis adhuc hereditarium. cum autem Carthaginem deleueris, triumphum egeris, censorq. fueris, & obieris legatus Aegyptum, Syriam, Asiam, Graeciam; delegere iterum absens consul, bellumq. maximum con-

ficies, Numantiam excindes. sed, cum eris curru Capitolium inuectus, offendes temp. perturbatam consilij ne potis mei. hic tu, Africane, ostendas, oportebit, patriae lumen animi, ingenij, consilij. tui. sed eius temporis anticipem uideo quasi Fatorum uiam. nam, cum aetas tua septenos octies solis anfractus, reditusq. conuerterit; duosq. hi numeri, quorum uterque plenus, alter altera de causa, habetur, circuitu naturali summam tibi fatalem consecerint: in te unum, atque tuum nomen se tota conuerteret ciuitas: te senatus, te omnes boni, te socij & Latini intuebuntur: tu eris unus, in quo nitatur ciuitatis salus. ac, ne multa, Dictator temp. constituas oportet, si impius propinquorum manus effugeris. Hic cum exclamasset Laelius, ingemissetq. ceteri uehementius; leniter arridens Scipio, Quaesio, inquit, ne me e somno exciteris, & pax sit rebus. audite cetera. Sed, quo sis, Africane, alacrior ad tutandam temp. sic habeto, omnibus, qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, certum esse in Caelo, ac definitum locum, ubi beati aeuo sempiterno fruuntur. nihil est enim illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quam concilia, coetusq. hominum iure sociati, quae Ciuitates appellantur. harum rectores, & conseruatores, hinc profecti, huc reuertentur. Hic ego, eisi eram perterritus non tam metu mortis, quam insidiarum a meis, quae siui tamen, uiueret ne ipse, & pater Paullus, & alij, quos nos exstinctos arbitramur. Immo uero, inquit, u uiuunt, qui e corporum uinculis, tanquam e carcere, euolauerunt: uestra uero, quae dicitur uita, mors est. quin tu adspicias ad te uenientem Paullum patrem. Quem ut uidi, equidem uim lacrymarum profudi. ille autem, me amplexus, atque osculans, flere prohibebat. Atque ego, ut primum, fletu represso, loqui posse coepi, Quaesio, inquam, pater sanctissime, atque optime, quando haec est uita, ut Africanum audio dicere, quid moror in terris? quin huc ad uos uenire propero? Non est ita, inquit ille, nisi enim Deus, is, cuius hoc templum est omne, quod conspicias, istis te corporis custodijs liberauerit; huc tibi aditus pate re non potest. homines enim sunt hac lege generati, qui uerentur illum globum, quem in hoc templo medium ui-

des.

des, quae dicitur terra: hisq. animus datus est ex illis sem-
piternis ignibus, quae sidera, & stellae uocantur; quae, glo-
bosae, & rotundae, diuini animatae mentibus, circulos
suos, orbeshq. conficiunt celeritate mirabili. quare & ti-
bi, Publi, & pijs omnibus retinendus est animus in cu-
stodia corporis: nec iniussu eius, a quo ille est nobis da-
tus, ex hominum uita migrandum est: ne munus huma-
num, assignatum a Deo, defugisse uideamini. sed sic, Sci-
pio, ut auus hic tuus, ut ego, qui te genui, iustitiam cole,
& pietatem: quae cum sit magna in parentibus, & pro-
pinquis, tum in patria maxima est: & ea uita uia est in
caelum, & in hunc coetum eorum, qui iam uixerunt, &
corpore laxati, illum incolunt locum, quem uides; (erat
autem is splendidissimo candore inter flammis circulus
elucens) quem uos, ut a Graijs accepistis, Orbem lacteum
nuncupatis. ex quo omnia mihi contemplanti, praeclara
cetera, & mirabilia uidebantur. erant autem eae stellae,
quas nunquam ex hoc loco uidimus; & eae magnitudi-
nes omnium, quas esse nunquam suspicari sumus. ex qui-
bus erat illa minima, quae ultima caelo, citima terris, lu-
ce lucebat aliena, stellarum autem globi terrarum magni-
tudinem facile uincebant. Iam uero, ipsa terra ita mihi
parua uisa est, ut me imperij nostri, quo quasi eius pun-
ctum attingimus, praeniteret. quam cum magis intuerer,
quaeso, inquit Africanus, quousque humi defixa tua
mens erit? non ne adspicis, quae in templa ueneris? no-
uem tibi orbibus, uel potius globis, connexa sunt omnia;
quorum unus est caelestis extremus, qui reliquos omnes co-
plectitur, summus ipse Deus, arcens, & continens cete-
ros: in quo infixi sunt illi, qui uoluuntur stellarum cursus
sempiterni: cui subiecti sunt septem, qui uersantur retro,
contrario motu, atque caelum. ex quibus unum globum
possides illa, quam in terris Saturniam nominant. deinde
est hominum generi prosperus, & salutaris, ille fulgor,
qui dicitur Iouis. tum, uertulus, horribilishq. terris, quem
Marem dicitis. deinde, subter mediam fere regionem
Sol obtinet, dux, & princeps, & moderator luminum
reliquorum, mens mundi, & temperatio, tanta magni-
tudine, ut cuncta sua luce lustret, & compleat. hunc, ut co-
mites, consequuntur alter ueneris, alter Mercurij cur-
sus. in infimoq. orbe Luna, radijs Solis accensa, conuertit-
tur. infra autem iam nihil est, nisi mortale, & caducum,
praeter animos generi hominum munere deorum datos.
supra Lunam sunt omnia aeterna. nam eae, quae est me-
dia, & nona, tellus neque mouetur, & infima est, & in
eam feruntur omnia nutu suo pondera. Quae tum intue-
rer stupens; ut me recepi, quis hic, inquam, quis est, qui
complet aures meas, tantus, & tam dulcis sonus? Hic
est, inquit ille, qui interuallis coniunctus imparibus, sed
tamen pro rata portione distinctis, impulsu, & motu ip-
sorum orbium efficitur; & acuta cum grauib; tempe-
rans, uarios aequabiliter concentus efficit. nec enim si-
lentio tanti motus incitari possunt: & natura fert, ut ex-
trema ex altera parte grauitur, ex altera autem acute
sonent. quam ob causam summus ille quidem stelliferi
caeli cursus, cuius conuersio est concitator, acuto, & ex-
citaco mouetur sono, grauissimo autem hic lunaris, at-
que infimus. nam terra nona, immobilis manens, ima se-
de semper haeret, complexa medium mundi locum. illi
autem octo cursus, in quibus eadem uis est duorum, se-
ptem efficiunt distinctos interuallis sonos: qui numerus
rerum omnium fere nodus est. quod docti homines neruis
imitati, atque cantibus, aperuere sibi reditum ad hunc

locum; sicut alij, qui praestantibus ingenijs in uita huma-
na diuina studia coluerunt. hoc sonitu completae aures
obsurderunt; (nec est ullus hebetior sensus in uobis) si-
cut, ubi Nilus ad illa, quae Catadupa nominantur, praeci-
pitat ex altissimis montibus; ea gens, quae illum locum
accolit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi ca-
ret. hic uero tantus est totius mundi incitatissima conuer-
sione sonitus, ut eum aures hominum capere non possint;
sicut intueri Solem nequis aduersum, eiusq. radijs acies
uestra, sensusq. uincitur. Haec ego admirans, referebam
tamen oculos ad terram identidem. Tum Africanus,
Sento, inquit, te sedem etiam nunc hominum contem-
plari, ac domum. quae si tibi parua, ut est, ita uidetur;
haec caelestia semper spectato, illa humana contemnit,
tu enim quam celebritatem sermonis hominum, aut qua
expetendam consequi gloriam potes? uides habitari uari-
ris, & angustiis in terra locis, & in ipsis quasi maculis,
ubi habitatur, uastas solitudines interiectas, hosque, qui
incolunt terram, non modo interruptos ita esse, ut nihil
inter ipsos ab alijs ad alios manare possit, sed partim ob-
liquos, partim transuersos, partim etiam aduersos stare
uobis: a quibus expectare gloriam certe nullam potestis.
Cernis autem terram eandem, quasi quibusdam redimi-
tam, & circumdatam cingulis; e quibus duos maxime in-
ter se diuersos, & caeli uerticibus ipsis ex utraque parte
subnixos, obriguisse pruina uides: medium autem illum,
& maximum solis ardore torreri. duo sunt habitabiles:
quorum australis ille, in quo qui insidunt, aduersa uobis
urgent uestigia, nihil ad uestrum genus: hic autem alter,
subiectus Aquiloni, quem incolitis, cernis, quam uos te-
nui parte contingat. omnis enim terra, quae colitur uo-
bis, angusta uerticibus, lateribus latior, parua quaedam
insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod
magnum, quod Oceanum, appellatis in terris: qui tamen,
tanto nomine, quam sit paruus, uides. Ex his ipsis cultis,
notisq. terris, num aut tuum, aut cuiusquam nostrum, no-
men, uel Caucasum hunc, quem cernis, transcendere po-
tuit, uel illum Gangem transnare? quis in reliquis orien-
tis, aut obeuntis solis ultimis, aut Aquilonis, Austri ue
partibus tuum nomen audiet? quibus amputatis, cernis
profecto, quantis in angustijs uestra gloria se dilatari ue-
lit. Ipsi autem, qui de nobis loquentur, quam diu loque-
tur? quin etiam, si cupiat proles illa futurorum hominum
deinceps laudes uniuscuiusque nostrum, a patribus acce-
ptas, posteris prodere, tamen, propter eluiones, exustio-
nesq. terrarum, quas accidere, tempore certo, necesse est,
non modo non aeternam, sed ne diuturnam quidem, glo-
riam asequi possumus. quid autem interest, ab ijs, qui po-
stea nascentur, sermonem fore de te, cum ab ijs nullus fue-
rit, qui ante nati sint: qui nec pauciores, & certe melio-
res, fuerunt uiri? cum praesertim apud eos ipsos, a qui-
bus nomen nostrum potest audiri, nemo unius anni me-
moriā consequi possit. homines enim populariter annis
tantummodo Solis, id est unius astri, reditu metiuntur. cum
autem ad idem, unde semel profecta sunt, cuncta astra re-
dierint, eandemq. totius caeli descriptionem longis in-
teruallis retulerint: tum ille uere uertens annus appella-
ri potest. in quo, uix dicere audeo, quam multa saecula ho-
minum teneantur. namque, ut olim deficere Sol homini-
bus, exstinguiq. uisus est, cum Romuli animus haec ipsa
in templa penetrauit; quandoque eadem parte Sol, eo-
demq. tempore, iterum defecerit, tum, signis omnibus ad
idem principium, stellisq. renouatis, expleiū annum ha-
beto.

hæto, huius quidem anni nondum uigesimam partem scito esse conuersam. quocirca, si reditum in hunc locum de speraueris; in quo omnia sunt magnis, & præstantibus uiris: quanti tandem est ista hominum gloria, quæ pertinere nix ad unius anni partem exiguam potest? Igitur, alte spectare si uoles, atque ad hanc sedem, & æternam domum contueri: neque sermonibus uulgi dederis te; nec in præmijs humanis spem posueris rerum tuarum, suis te illecebris, oportet, ipsa uirtus trahat ad uerum decus, quid de te alij loquantur, ipsi uideant: sed loquentur tamen. sermo autem omnis ille, & angustijs cingitur ijs regionum, quas uides; nec umquam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu; & obliuione posteritatis exstinguitur. Quæ cum dixisset, ego uero, inquam, o Africane, siquidem bene meritis de patria quasi limes ad caeli aditum patet, quamquam a pueritia, uestigijs in gressus & patris, & tuis, decori uestro non defui, nunc tamen, tanto præmio proposito, enitar multo uigilantius. Et ille, Tu uero enitere; & sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc, nec enim is es, quem forma ista declarat: sed mens cuiusque is est quisque, non ea figura, quæ digito demonstrari potest. Deum te igitur scito esse: siquidem Deus est, qui uiget, qui sentit, qui meminit, qui præuidet, qui tam regit, & moderatur, & mouet id corpus, cui præpositus est, quam hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex quadam parte mortalem ipse Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus mouet. nam, quod semper mouetur, æternum est; quod autem motum affert alicui, quodq. ipsum agitur aliunde, quando finem habet motus, uiuendi finem habeat necesse est. solum igitur, quod sese mouet, quia nunquam

deseritur a se, numquam nec moueri quidem desinit, quin etiam ceteris, quæ mouentur, hic fons, hoc principium est mouendi, principio autem nulla est origo. nam ex principio oriuntur omnia: ipsum autem nulla ex re fieri potest, nec enim esset hoc principium, quod gigneretur aliunde. quod si numquam oritur, nec occidit quidem unquam, nam principium exstinctum, nec ipsum ab alio renascetur, nec ex se aliud creabit: siquidem necesse est, a principio omnia oriri: ita fit, ut motus principium ex eo sit, quod ipsum a se mouetur. id autem nec nasci potest, nec mori: uel concidat omne caelum, omnisq. natura consistat, necesse est, nec nim ullam nascatur, qua primo impulsu moueatur. Cum pateat igitur, æternum id esse, quod a se ipso moueatur: quis est, qui hanc naturam animis tributam esse negat? inanimatum est enim omne, quod impulsu agitur externo: quod autem anima est, id motu citetur interiore. nam hæc est natura propria animæ, atque uis. quæ si est una ex omnibus, quæ sese moueat: neque nata est certe, & æterna est, hanc tu exerce optimis in rebus. sunt autem optimæ curæ, de salute patriæ: quibus agitur, & exercitatus animus, uelocius in hanc sedem, & domum suam, peruolabit: idq. ocius faciet, si iam tum, cum erit inclusus in corpore, eminebit foras, & ea, quæ extra erunt, contemplans, quam maxime se a corpore abstrahet. nam eorum animi, qui se corporis uoluptatibus dederunt; earumq. se quasi ministros præbuerunt; impulsuq. libidinum, uoluptatibus obdientium, deorum, & hominum iura uiolauerunt; corporibus elapsi, circum terram ipsam uoluantur, nec in hunc locum, nisi multis exagitati sæculis, reuertuntur. Ille discessit: ego scinno solutus sum.

L Africam? Ad Africam, unus. MANIOMANILIO consuli, & Manilio consuli, in Africa, tribunum mil. fuisse P. Scipionem, Appianus in Libyco ostendit. **UT scitis, tribunus militum;** & duo, Tribunus, ut fati. unus, Tribunus militum, ut scitis. **AD quem ut ueni,** & ab ipso Mafsinissa accersitus. Valerius Max. lib. v. **SVMME Sol, uobisque, reliqui caelites,** & unus, Reliqui, caelites. Reliquis, unus; Caelestes, alias fortasse fragmentum ex uetere poeta. **DISCEDIT?** Discessit, duo. **VERI?** cum quo militauerat bello Punico secundo. **FESSVM de uia,** & sic locutus Acad. i. Fessum, abest ab uno. **ARTIOR,** & unus, Actior. **FIT enim fere?** Saepè, pro Fere, unus. **SCRIBIT Ennius,** & Mihi uisus Homerus adesse poeta, Ennius dixit, Cicero dixit in Lucullo. **QUA mihi?** Quæ, tres mei. **EX imagine eius,** & maiorum enim imagines domi habere, easq. in funere præferre, ueteres Romani silebant. **UT agnouit,** & tres mei, ubi agnouit. **PÀRERE?** tributum pendere. **PÀENE miles?** & nam in militia primus est honoris gradus tribunatus mil. **LEGATVS?** ad Ptolemaeum Phisionem. Iustinus lib. xxxiix. **ABSENS?** non petens. Valerius enim lib. iix. cap. to. præsentem eum dicit; & Laelius apud Cic. de Amic. Scipionem nunquam petisse confirmat. **CAPITOLIUM?** In Capitolium, Langius. **REMP.** Rem, unus. **PERTURBATAM consilijs?** ord. præp. duo. **NEPOTIS mei.** & Ti. Gracchi, tribuni pl. Cornelia nati, Africani maioris filia. **ATQVE tuum nomen?** Atque in tuum nomen, duo. **TE socij,** & sic duo. recte, unus, Te omnes boni socij. **SI impias propinquorum manus effugeris,** & non effugit. mortuus enim in cubiculo inuentus est, cum prædie optime ualuisset. creditum est ab uxore Semproniam, Gracchorum sorore, ueneno necatum. **PAX sit rebus,** & sic duo. Sit, non est in uno. **AC definitum locum,** & Ac, non est in duobus, Destinarum, Fuluij liber. **CONCILIA, coetusq. hominum?** Ciuitatis definitio. **REVERTENTVR.** & Reuertuntur, tres. **ET pater Paullus,** & Et Paullus pater, duo. Ut Paullus pater, unus. **ARBITRAREMYR.** & Arbitrabamur, unus. Arbitramur, unus. **EX corporum uinc.** & E, tres. **Vinculis:** Plato in Phaedone scribit, animum cum corpore colligatum, & nexum. **VESTRA uero, & c.** & sumptum ex Gorgia Platonis. **ADSPICIAS ad te ueniensem?** Adspicias ueniensem ad te, unus. **AMPLEXVS,** & Complexus, duo. **OSCVLANS?** Osculatus, duo. **QUANDO hæc est uita,** & Qm, tres. **INQVIT ille?** Paullus, non Africanus. **CVIVS hoc templum est omne, quod?** sic duo, unus, Cuius est templum omne, quod. **IN hoc templo?** uniuerso mundo. **QUAE dicitur terra;** & Quæ terra dicitur, tres. **CIRCULOS?** Circos, unus. **NOBIS?** sic duo, unus, Vobis. **Nec iniussu eius, a quo ille est nobis datus, ex hominum uita migrandum est:** & eadem sententia apud Platonem in Phaedone. **AVVS hic tuus,** & Africanus. **CIRCVLVS elucens,** & Cireus, duo. **EX hoc loco?** absunt a uetere Fuluii libro. **OMNIVM,** & abest.

abest a Fuluij libro. **ESSE** & abest a Fuluij libro. **ILLA minima**, & Ea, in Non, Marcello. **LUCE** lucebat aliena. & Lunam significat, lucem a Sole mutuam. **TERRAE magnitudinem** & sic tres mei. **IAM** uero, ipsa terra & Vero, abest a duobus. **CONNEXA** & non displicet, Conuexa, ut est in quibusdam scriptis libris. **INFIXI sunt** & Sunt, abest ab uno. Infunt fixi illi, qui uoluntur, stellarum cursus septentrioni. **SEPTEM**, & nam nonus terra non mouetur. **CONTRARIO motu, atque caelum.** & Contra caelum, Fuluij liber. **PROSPERVS**, & ita legendum ex duobus meis, & Prisc. lib. VI. non, Prosper, ut antea. **MARTEM dicitis**, & Martium, unus. **ET temperatio**, & Et moderatio, unus. **ILLVSTRET**, & compleat. & absunt ab uno, Illustret, et. **CONSEQUVNTVR** & Sequuntur, unus. **ET in eam feruntur omnia nutu suo pondera.** & duo, Et in eam feruntur omnia suo nutu pondera, unus, Et omnia feruntur in ea nutu suo pondera. **QVIS hic, inquam, quis est**, & duo, Quid hic inquam quis est, unus, Quid hic inquam quis est. **CONIUNCTVS** & Iunctus, unus. **Intervallis coniunctus imparibus**: quia uidentur interualla disiungere potius, quam coniungere, uenit in mendii suspitionem nescio quis, cui placuit, Disiunctus, potius, quam, Coniunctus: non recte. nam, ut ex pluribus uocibus, usq. diuersis, concentus fit suauissimus; sic ex interuallis imparibus coniungitur sonus ille caelestis, quo sibi aures compleri dicebat Scipio. **PRO rata portione** & Pro rata partium ratione, unus. Pro rata parte ratione, duo. **STELLIFERI caeli cursus**, & Caeli stellifer cursus, tres. uide Boetium lib. I. de Musica, cap. 27. placet, Stelliferi, feruntur enim stellae summo caelo, cuius complexu reliqui continentur orbes. **DVORVM**, & subaudi, Mercurii, & Veneris. quod cum glossema fuerit, irrepfit, ut a Cicerone dictum, in libros impresos. Censorinus in libro de die Natali. **MODVS est.** & ne dissoluantur, alij, Modus: quo modo unus meus. male. **APERVERE** & Aperuerunt, duo. **AD hunc locum**, & In hunc locum, tres. **HOC sonitu** & idem Aristoteles in libro de somniis. **COMPLETAE**, & Opplatae, unus. **AVRES obsurduerunt**: & Aures hominum obsurduerunt, duo. **CATADVPA** & Plinius lib. V. cap. 9. Catadupia etiam gens Arabiae; idem lib. VI. cap. 29. **QVAE illum locum accolit**, & Quae illum accolit locum, duo. Quae illum locum incolit, unus. **ETIAM nunc** & licet me audias, longe praestantiora narrantem. **ITA uidetur**; & Ita, abest ab uno. **TV enim quam celebritatem sermonis hominum, aut quam expetendam consequi gloriam potes?** & hoc dicit: Nullam neque celebritatem sermonis hominum, neque gloriam, quae sit expetenda, si terrae paruitatem; caelorum magnitudinem spectes, consequi potes. Cur locus hic aut mutari, aut aliter intelligi debuerit, equidem non intelligo. **CONSEQUI gloriam**: Gloriam consequi, duo. **VIDES habitari raris, & angustis in terra locis**, & duo, Vides in terris habitari raris, & angustis in locis, unus, Vides habitare in terra raris, & angustis in locis. **MANARE possit**, & Queat, unus. Manere, duo. **TRANSVERSOS**, & sic unus. Aduersos, duo. **ADVERSOS** & aduersis uestigiis stantes contra nostra uestigia, unde Antipodes dicti. Acad. lib. II. **NIHIL ad uestrum genus**: & non enim aut uos ad illos, aut illi ad uos commeandi facultatem habent, uerum hoc fuit Ciceronis aetate, non item. **CAVCASVM hunc**, & quia propior caelo uidebatur, cum sit mons altissimus, quam Ganges fluuius. **TRANSNARE**. & Transnatare, duo. **OBEVNTIS Solis** & Sic tres. Abeuntis, alias. **QVI de nobis** & Vobis, duo. **NOSTRVM**, & Vestrum, duo. **NOMEN nostrum** & Vestrum, tres. **POPVLARITER** & Leglariter, unus. Loquelariter, Langius. Ioculariter, Turnebus. **VERE uertens annus** & quasi non uere Vertens is sit annus, qui appellatur lib. II. de Fin. & Censorinus. **QUANDOQVE eadem parte Sol, eodemq. tempore iterum defecerit**, & constat, accipi Quandoque non posse, pro Interdum, nam Quandoque, pro Interdum uno uerbo contentum esset. At Quandoque, pro Quandocumque, duo requirit, itaque sequitur: Expletum annum habeto. Nec tamen insolens est in hac significatione. Horatius Od. lib. IV. od. I.

-- quandoque potentior

Largis muneribus riserit acinuli. &c.

Et ibidem, od. 2.

-- quandoque trahet feroces

Per sacrum diuum, merita decorus

Fronde, Sicambros.

Suetonius, in Iulio. Tabula aenea in monumento inuenta est, conscripta litteris, uerbisq. Graecis, hac sententia. Quandoque ossa Capys detecta essent, fore, ut Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur. Liuius, lib. I. ab V. C. Quandoque pars maior eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibat, bellum erat consensu fieri solitum. &c. Et L. Solutio matrimonio, 2. ff. sol. matrim. Dotis actio, filiae non erit adempta, quandoque sui iuris filia fuerit facta. Et L. Si fundus, 13. de reb. cor. qui sub tut. Quandoque domino praedium cum fructibus uindicanti doli non inutiliter opponitur exceptio, &c. Et L. In substitutione, 3. ff. de uulg. & pup. Quaeritur, quisquis heres, quandoque fuerit, intellegatur? Et L. Is cui ita, 18. ff. quando dies leg. uel fideic. ced. Is, cui ita legatum est, quandoque liberos habuerit, &c. Et L. Rogo, 29. ff. eod. Rogo, quandoque heres meus Titio decem det, utique decem heres debebit. Et L. Quod pupillae, 30. ff. eod. Quod pupillae legatum est, quandoque nupserit, &c. Et L. Continuus, 137. §. item qui, ff. de uerb. obl. Liberatur, qui se daturum spondit, si quandoque tradit. Quo in loco 70. Si abundare puto. Et L. Et per iusiurandum, 13. ff. de Acceptilat. Quandoque ei creditum fuerit, tenetur. In Institutionibus item Iustiniani, lib. 3. tit. 15. Quibus modis re contr. oblig. legendum, Et quandoque nobis non eadem res, sed aliae eiusdem naturae, & qualitatis redduntur: inde etiam Mutuum appellatum est. Non, ut in uulgatis, Et quoniam &c.

In antiqua quoque Inscriptioe idem loquendi genus obseruau, cuius exemplum sequitur.

Brundisij, extra Urbem.

M . . LOLLIVS . . ARPHOCRAS
V . F . S . ET . PAELINAE . VXORI
V . ET . LIB . LIBERTAB . POSTQ
EORVM . M . S . S . E . H . N . S .
NEQVE . VLLI . LIQVEBIT . LOCATIO
NIS . CAUSA . IN . ANNIS . CENTVM . QVAN
DOQ . TRANSVENDERE . QVOD . SIQVI
ADVERSVS . IT . FECERINT . EORVM
BONA . PERTINERE . DEBEVNT
AD . REMPUBLICAM . BRV . N
DISINORVM .

Neque solum, Quandoque, pro, Quandocunque, sed & Ubique, pro, Vbicunque, scriptum apud ueteres obseruau. L. In Lege fundi, 77. ff. de contr. empt. In lege fundi uendendi lapidicinae in eo fundo, ubique essent, exceptae erant. Et L. Quod nisi fiat, 20. ff. de oper. libert. Non esse iniungendam necessitatem liberti, ubique cum sequi. *Iterum defecerit*: quod futurum est, ut ait Macrobius, quindecim annorum millibus ab interitu Romuli. Quando ab eadem parte Solis, unus, Quando ab eadem parte Sol, unus. *Ad idem principium*, & Idem, non est in tribus. *ALTE spectare* & ord. praep. unus. *Ad hanc sedem*, & Ad, non est in tribus. *AETERNAM domum* & Domus aeterna, alibi dicitur Monumentum.

DOMVM . AETERNAM
IULIA . AGAPAE . POSVIT
OBSEQVENTI . . MARITO

Est & antiqua inscriptio de Domo aeterna, in Orthographia mea, in LACRYMAE, 3. in Insula Tiberina. & in, PAVLVS, 10. Montisplani, in agro Brix. ad D. Antonij. Ditis aeterna domus in LETVM, 1, in aedibus Atilij Delphinij.

NEQVE sermonibus uulgi dederis te; & Te, abest ab uno; in quo, Dederis. duo, Neque te sermonibus uulgi dederis. *SUIS te illecebris, oportet*; & duo, Suis te oportet illecebris. unus, Suis tamen te oportet illecebris. *O . AFRICANE*, & O, abest a tribus. *QVASI limen* & Limes, tres. *PATRIS*, & Paulli. *TUIS*, & Tui, duo. *PROPOSITO*, & Exposito, tres. *NEC enim is es, &c.* & eadem sententia est Platonis in Axiocho: Η μέλι μὲν γὰρ ἐστὶν ἄσχητον ἀβάρατον. &c. *DEMONSTRARI* & Monstrari, duo. *QVI prouidet*, & sic mei. Alias, Praeuidet. *PRINCEPS ille* & ord. praep. unus. *IPSVM mundum* & Ipse mundum, unus. Ipsum, abest ab uno. *QVOD semper mouetur*, & ex Phaedro Platonis. uide Cic. Tusci. Male Macrobius ex Phaedone sumpta haec scribit. *AGITATVR aliunde*, & Agitat alicunde, unus. *QVOD sese mouet*, & Quod se ipsum mouet, unus. *PRINCIPIO autem* & Principii, unus. *NULLA ex re*. & Nulla ex alia re nasci potest, unus. Nulla ex re alia fieri, nasciue potest, unus. Ex nulla alia re nasci potest, unus. *NEC* & Neque, unus. Nec enim id esset princ. duo. *Hoc princip.* & Id, pro, Hoc, unus. *ALIVD creabit*: & Aliquid, unus. *OMNIA oriri* & Oriri omnia, tres. *A se*, & Ex se, unus. *OMNISQ. natura consistat*, & Omnisq. natura & consistat, unus. Consistat, abest ab uno. *Omnisq. natura*: Πάσαν τέχνην, Plato in Phaedro. Vnde sunt, qui Terra, pro, Natura, reponant. Ego nihil muto, nec mutant ueteres libri. mos hic enim Ciceronis est, ut Graecorum sententias paullo liberius in sua scripta transferat. *QVA primo impulsu moueatur*. & Qua mouetur a primo impulsu moueantur, unus. Quae a primo impulsu remoueatur, unus. Quae a principio impulsu moueatur, unus. *INANIMATVM* & Inanium, unus; male. In anima, unus; male. Inanimum, legendum. *ANIMA est*, & Est anima, duo. Est animal, unus. *ANIMAE*, & Animi, alias. *VELOCIVS*, & sic in nostris libris ante me natum legitur, sicq. tres mei. *A corpore abstrahet*. & disce rationem aperiendi aditus ad caelestem uitam. *Ego somno statim solutus sum*. & Statim, abest a tribus.

F I N I S .

Venetis, ex Typographia Georgii Angelerii
Sumptibus Mag. D. Aldi Mannuccij
M. D. LXXXI.

I N D E X
R E R V M · E T · V E R B O R V M
L O C V P L E T I S S I M V S

Quae in hoc volumine continentur.

A

- A** *B*ducī a rebus a-
gendis studio veri
vestigandi contra
officium est. 24
aberrare—danda
opera est, ut, si ab-
errare ad alia coeperit, ad haec
reuoctetur oratio. 62
abhorre a litibus. 105
abhorrentes ab usu forensi, & pu-
blico loco. 233
abiicere se, atque prosternere—sit
te projicies atque prosternes,
&c. 239
abiecti omni cunctatione. 41
abiectior est animus in quibusdam.
220
abrogare alicui imperium. 129
abstergere—abstersit omnes se-
nectutis molestias. 161
abstinens—laudat Africanam Pa-
naetius, quod fuerit abstiniens.
110
absūm propius a morte, quam vos.
194
abundamus domesticis exemplis.
239
abundare omnibus copijs. 124
abundans—egens, opp. 251
academia nostra nobis magnam li-
centiam dat. 124
academici alia probabilia, alia im-
probabilia esse dicunt. 78
academici non multum a Peripate-
ticis differunt. 9
academici veteres, & Peripatetici,
honestā anteponunt utilibus.
124
accessio—decessio—opp. 111
accipere calamitatem in bello.
152
accipere in civitatem. 28
accipere iniuriam—at vero ille, qui
accipit iniuriam, & meminit, &
praefert dolorem suum.
111
accepti regio apparatu. 256
acceptius—nihil est deo, quod qui-
dē in terris fiat, acceptius, quā
concilia, coetusq. hominum iure
societatis, quae civitates appel-
lantur. 256
acceptorum beneficiorum dilectus,
seu delectus sunt habendi. 34
acceptorum, & datorum ratio par
sit. 220
accommodare tempus, orandae li-
ti. 149
accubationem epularem amicorum,
convivium nominarunt Romani,
melius, quam Graeci, qui tum
compotationem, tum concenatio-
nem vocant, quia vitae coniu-
ctionem haberet. 179
accusare alterum non oportet, nisi
aut reip. causa, aut ulciscendi,
aut patrocinijs. 98
accusatio—duri hominis, vel potius
vix hominis videtur periculum
capitis inferre multis. 96
accusatio persaepe probata est,
vi in Crasso, Antonio, Sulpicio.
98
accusator—tum periculosum ipsi ē,
tum sordidum ad famam, com-
mittere, ut accusator nominere:
quod corrigi M. Bruto, summo
genere nato, &c. 98
acquiescere—viciissim senes in ado-
lescentium caritate acquiesci-
mus. 231
acres annua duersores vitiorum. 65
acriorēs sunt morsus intermissae li-
bertatis, quam retentae. 88
actio—in omni actione suscipienda
tria sunt tenenda. 64
actio—omnis actio vacare debet re-
meritate, & negligentia.
52
actus—non est verisimile, cum
a natura ceterae partes aetatis
bene descriptae sint, extremum
actum, tanquam ab inertī poeta,
esse neglectum. 163
actum cum illo optime est: mecum
autem incommodijs. 207
actum est cum illo praecclare.
207
acta agimus, quod vetatur vete-
re proverbio. 220
acuere—duae res, quae languo-
rem afferunt ceteris, illum acue-
bant. 119
addi—demi, opp. 236
addibenda cura est laxitatis in do-
mo. 63
addictus morti. 129
addiscentem multa in dies senesce-
re. 185
addubitare in rebus aliquibus.
123
adducere alterum in invidiam fal-
so crimine. 147
adducere habenas—remittere.
217
adduci nullo frigore posse, ut, &c.
174
adducta res in angustum.
210
adelphi—duo fratres dissimili-
bus moribus. 191
ades animo, & omite timorem.
256
adhibemus quaedam tormenta.
128
adhibuit in consilium quindecim
principes. 112
adhibere ad considerandas res &
tempus, & diligentiam.
24
adhibere curam in ouibus, & ca-
pris parandis, in amicis eligendis
negligentes. 222
adhibere doctos homines debemus
ad ea eligenda, quae dubitatio-
nem asserant. 65
adhibere iudicium, & diligentiam
debemus in deligendis idoneis,
quibus benigne faciamus.
105
adhibere modum, & ordinem ijs
rebus, quae tractantur in vita.
23
adhibere orationis vanitatem.
141
adhibere periculosas curationes,
& ancipites grauioribus morbis.
45
adhibenda diligentia est amicitijs
comparandis, ut nequando a-
mare inciperemus eum, quem
aliquando odisse possemus.
220
adhiben-